

Załącznik do uchwały Nr IX/126/15
Rady Powiatu Stargardzkiego
z dnia 30 września 2015 r.

**POWIATOWY PROGRAM
OPIEKI NAD ZABYTKAMI
POWIATU STARGARDZKIEGO
NA LATA 2015-2018**

Spis treści

Wstęp.....	4
1. Podstawa prawna opracowania powiatowego programu opieki nad zabytkami.....	5
2. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce.....	7
2.1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483)	7
2.2. Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami a inne regulacje prawne – krajowe.....	8
2.3. Akty wykonawcze i rozporządzenia związane z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami	12
2.4. System ochrony zabytków w prawie międzynarodowym.....	13
2.5. Przedmiot ochrony	14
2.6. Formy prawne ochrony zabytków.....	15
3. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.....	18
3.1. Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2014 – 2017.....	18
3.2. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030	20
3.3. Strategia Rozwoju Kraju 2020	20
3.4. Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2020.....	22
4. Relacje powiatowego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa	23
4.1. Strategia rozwoju województwa zachodniopomorskiego do roku 2020 – Plan modernizacji 2020+.....	23
4.2. Zachodniopomorski Regionalny Program Operacyjny 2014-2020.....	24
4.3. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa Zachodniopomorskiego	26
4.4. Strategia Rozwoju Turystyki Województwa Zachodniopomorskiego	27
4.5. Wojewódzki Program Opieki Nad Zabytkami na lata 2013-2017 dla Województwa Zachodniopomorskiego.....	29
5. Relacje powiatowego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie powiatu (analiza dokumentów programowych powiatu).....	30
5.1. Strategia Rozwoju Powiatu Stargardzkiego do 2015 r.	30
5.2. Wieloletni Plan Inwestycyjny Powiatu Stargardzkiego na lata 2008-2015, Wieloletnia Prognoza Finansowa na lata 2014 – 2028.....	32

5.3. Program ochrony środowiska Powiatu Stargardzkiego na lata 2009-2012 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2013-2016	33
6 .Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego powiatu.....	36
6.1. Zarys historii obszaru powiatu	36
6.2. Krajobraz kulturowy	37
6.3. Zabytki nieruchome.....	38
6.4. Zabytki ruchome.....	39
6.5. Zabytki archeologiczne	39
6.6. Zabytki w zbiorach muzealnych i innych	40
6.7. Rezerваты przyrody.....	41
6.8. Obszar chronionego krajobrazu	42
7. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony	43
7.1. Zabytki nieruchome w rejestrze Zachodniopomorskiego Konserwatora Zabytków	43
7.2. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla powiatu	53
8. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego powiatu	53
8.1. Analiza SWOT	53
9. Założenia programowe	55
9.1. Priorytetowe cele i zadania Programu Opieki nad Zabytkami Powiatu Stargardzkiego	55
9.2. Kierunki działań i zadania Programu Opieki nad Zabytkami Powiatu Stargardzkiego	56
10. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami	59
11. Zasady oceny realizacji programu. Monitoring	60
12. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami.....	63
13. Wdrażanie Programu	64

Wstęp

Sporządzenie powiatowego programu opieki nad zabytkami jest wypełnieniem prawnego obowiązku samorządu powiatowego, wynikającego z ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (art. 87 ust 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami – Dz.U. z 2014, poz. 1446 z późn. zm.).

Przedstawiony program na lata 2015-2018 jest drugim dokumentem w tym zakresie, bowiem zgodnie z ustawą ma on moc prawną przez czteroletni okres obowiązywania programu. Przyjmując ustalenia ustawy odnośnie okresu ważności Programu uznać należy, że Program na lata 2010-2014 miał zasadnicze znaczenie dla tworzenia dalszych programów, z uwagi na jego zakres opracowania, ujęcie i omówienie uwarunkowań prawnych, analizy kontekstu regionalnego oraz celów programu.

Przedmiotem niniejszego opracowania jest środowisko kulturowe w granicach administracyjnych powiatu stargardzkiego. Najważniejszym celem jest określenie zasadniczych kierunków działań i zadań na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami.

Powiat stargardzki – charakteryzuje się bogatym i wartościowym krajobrazem kulturowym. Krajobraz kulturowy to przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze.

Rozwój powiatu opiera się na zasobach naturalnych, położeniu geograficznym oraz walorach krajobrazu kulturowego, których wykorzystanie powinno stanowić jeden z priorytetów polityki powiatowej. Umożliwienie dalszego istnienia oraz wzbogacenie materialnego dziedzictwa kulturowego jest jednym z istotnych kierunków rozwojowych powiatu.

Zasadniczą przesłanką opracowania „Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami” jest uznanie zasobów dziedzictwa kulturowego za istotny czynnik wpływający na kształtowanie się tożsamości lokalnej. Zasoby te określają i wyznaczają wieloaspektowe uwarunkowania rozwoju powiatu, upowszechniania kultury oraz zwiększenia atrakcyjności turystycznej.

Głównym celem sformułowania dokumentu jest dążenie do znaczącej poprawy stanu zasobów lokalnego dziedzictwa kulturowego oraz zachowania krajobrazu kulturowego powiatu stargardzkiego poprzez określenie podstawowych uwarunkowań oraz rozwiązań, które temu służą.

Budowa Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami została oparta metodologicznie na opracowaniu: „Gminny program opieki nad zabytkami. Poradnik metodyczny”, Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków w Warszawie, Warszawa 2008.

Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego zostały omówione w oparciu o Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami na lata 2013 -2017 dla województwa zachodniopomorskiego .

Podstawowym celem sporządzania i realizacji wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami jest utrzymanie walorów krajobrazu kulturowego i zabytków na terenie województwa, poprzez różnorodne działania służące utrzymaniu i poprawie stanu materialnej substancji zabytków, ich zagospodarowaniu w sposób odpowiadający wartościom zabytkowym oraz działania zmierzające do podniesienia wiedzy o zabytkach i świadomości potrzeby utrzymania dziedzictwa kulturowego.

1. Podstawa prawna opracowania powiatowego programu opieki nad zabytkami

Obowiązek opracowania Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami został zawarty w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (zwanej dalej u.o.z.). Art. 87 powyższej ustawy, stanowi iż:

1. „Zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami”.
2. Programy, o których mowa w ust. 1, mają na celu, w szczególności:
 - 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
 - 2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
 - 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
 - 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego Województwa Zachodniopomorskiego;

- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla społeczności lokalnej, turystów i edukacji oraz wspierających inicjatywy sprzyjające wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Wojewódzki, powiatowy i gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu i rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Warto również mieć na uwadze przepis art. 21, stanowiący, że: „Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy.” Gminna ewidencja jest podstawą sporządzenia programów powiatowych, które poza skonstruowaniem programu ochrony dla zabytków należących stricte do powiatów, mają na celu podsumowanie i ujednolicanie działań gminnych.

Dokonana nowelizacja ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami rozszerza przede wszystkim katalog form ochrony zabytków, określony w art. 7 ust.4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Ustala ochronę także w decyzji o ustaleniu inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego. Nowelizacja pozwoli wyeliminować przypadki, w których podejmowano decyzje dotyczące obiektów zabytkowych w sposób zagrażający im, w przypadku gdzie nie była możliwa interwencja konserwatorów.

Ponadto, do art. 19 ustawy dodano ust.1a wskazujący zabytki, których ochrona musi być bezwarunkowo uwzględniona w decyzjach, o których mowa wyżej. Są to zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków i ich otoczenie oraz inne zabytki nieruchome znajdujące się w gminnej ewidencji zabytków.

Prowadzi to do zmiany charakteru prawnego gminnej ewidencji zabytków, która nie będzie już traktowana jedynie jako materiał informacyjno-dokumentacyjny.

W ślad za zmianami w ww. ustawie, zmieniono przepisy prawa budowlanego (art. 39 ust. 3), wskazując, że w stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów ujętych

w gminnej ewidencji zabytków (a nie tylko wpisanych do rejestru zabytków), pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Ustawa wprowadziła także zmiany w zakresie zasad wywozu zabytków za granicę. W sejmie trwają prace nad projektem poselskim dotyczącym nowelizacji ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568, z późn. zm.), zwanej dalej „ustawą o ochronie zabytków” oraz ustawy z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 2012 r. poz. 987, z późn. zm.), zwanej dalej „ustawą o muzeach”. Jej celem jest zapewnienie możliwości prowadzenia bardziej skutecznej polityki ochrony zabytków w skali całego kraju poprzez ustanowienie specjalnych instrumentów ochrony najcenniejszych dóbr kultury, które znajdują się w zbiorach publicznych i poza nimi. Proponowane zmiany mają dotyczyć ochrony zabytków ruchomych, będących zabytkami o szczególnym znaczeniu dla dziedzictwa narodowego, dotyczą utworzenia Listy Skarbów Dziedzictwa. Wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa ma następować na podstawie decyzji ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Zabytki wpisane na Listę będą musiały być udostępnione do specjalistycznych badań. Uszczegółowione zostaną także zasady przechowywania i przewożenia zabytków. Rozszerzony zostanie również zakres nadzoru konserwatorskiego.

2. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

2.1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 1997 nr 78 poz. 483)

Umocowanie prawne ochrony zabytków determinowane jest przede wszystkim Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 r. (Dz. U. 1997 nr 78 poz. 483) stojącą najwyżej w hierarchii źródeł prawa krajowego. Preambuła Konstytucji stanowi, iż: „Naród polski zobowiązuje się do przekazania potomkom dorobku kulturowego”, zatem oczywistym wnioskiem jest wynikająca z tego ochrona dóbr kultury.

Art. 5 konstytucji stanowi pośrednią podstawę ochrony dóbr kultury, zawierając zapis: „Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju.” Artykuł ten określa podstawowe funkcje państwa.

Warto również skoncentrować się nad terminem „dziedzictwa narodowego”, który wydaje się być niejednoznaczny z pojęciem „zabytku”. Zakres pojęcia rozumianego pod postacią „dziedzictwa narodowego” w przeciwieństwie do „zabytku” jest bardzo szeroki i może obejmować wszelkie wytwory kulturowe: przyrodę, sztukę, architekturę, literaturę czy technikę. Art. 6 Konstytucji stanowi, że: „Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju.” Wprowadza on termin „dobra kultury”, który obecnie nie istnieje (funkcjonował on w ustawie o ochronie dóbr kultury z 1962 r., obowiązującej jeszcze w czasie uchwalania Konstytucji), zastąpiony pojęciem „zabytek”.

Udostępnienie dóbr kultury można również rozumieć jako potrzebę ich ochrony, bowiem nie sposób zapewnić dostępu do dobra nieistniejącego.

Art. 73 Konstytucji, stanowi iż: „Każdemu zapewnia się wolność twórczości artystycznej, badań naukowych oraz ogłaszania ich wyników, wolność nauczania, a także wolność korzystania z dóbr kultury.” Art. 86, zgodnie z którym: „Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa.” Powyższą normę interpretuje się rozszerzając przedmiot ochrony także na zabytki a przede wszystkim na zabytkową zieleń komponowaną, taką jak np. parki podworskie.

2.2. Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami a inne regulacje prawne – krajowe

- Ustawa z 7 lipca 1994 r. **Prawo budowlane** (Dz. U. z 2006 r., Nr 156, poz.1118 t.j z późn. zm.) w art. 39 jednoznacznie określa warunki uzyskania pozwolenia na budowę w przypadku prowadzenia prac budowlanych na obszarach objętych ochroną konserwatorską. W ust. 1 dotyczącym robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru lub na obszarze wpisanym do rejestru zabytków sformułowano wymóg uzyskania pozwolenia właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę. W ust. 3 wskazano, że w stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów nie wpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

W przypadku robót budowlanych objętych obowiązkiem zgłoszenia, właściwy organ może nałożyć na inwestora obowiązek uzyskania pozwolenia na ich wykonanie, gdy wiąże to się z pogorszeniem stanu środowiska lub stanu zachowania zabytków. (art. 30 ust. 7 pkt 2 wym. Ustawy).

- Ustawa z 27 marca 2003 r. o **planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym** (Dz. U. Nr 80, poz. 717, z późn. zm.) z aktami wykonawczymi.

W art. 1 wskazane są wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej jako niezbędne do uwzględnienia w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

Art. 2 podaje definicję „dóbr kultury współczesnej”, które określono jako niebędące zabytkami dobra kultury, takie jak pomniki, miejsca pamięci, budynki, ich wnętrza i detale, zespoły budynków, założenia urbanistyczne i krajobrazowe, będące uznanym dorobkiem współcześnie żyjących pokoleń, jeżeli cechuje je wysoka wartość artystyczna lub historyczna.

Art. 3 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym stwierdza, że do zadań powiatu należy, prowadzenie w granicach swojej własności rzeczowej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego, odnoszących się do obszaru powiatu i zagadnień jego rozwoju. W ustawie o planowaniu przestrzennym wielokrotnie wskazuje się na konieczność uwzględnienia stanu zachowania dziedzictwa kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej zarówno w studium, w planach jak i w decyzjach o warunkach zabudowy.

- Ustawa z 16 kwietnia 2004 r. o **ochronie przyrody** (Dz. U. Nr 92, poz. 880 z późn. zm.) , określa warunki zezwoleń na usunięcie drzew i krzewów z terenu nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków, opłaty za te czynności.
- Ustawa z 24 marca 2015 o zmianie niektórych ustaw a związku z ze wzmocnieniem narzędzi **ochrony krajobrazu**, wprowadza do innych aktów prawnych szereg definicji, m.in.: reklamy, szyldu, krajobrazu, krajobrazów kulturowych i priorytetowych. Jednostki samorządu terytorialnego do dyspozycji będą miały nowe instrumenty mające na celu podniesienie jakości przestrzeni publicznych. Rady gmin określać będą mogły zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń. Na konkretnie wyznaczonych obszarach wprowadzać można np. zakazy lokalizacji

tablic i urządzeń reklamowych i zarządzić wymóg dostosowania stanu istniejącego do założeń uchwały. Dokument ten będzie posiadał status aktu prawa miejscowego. Dla obszarów z zatwierdzonymi „zasadami i warunkami...” gmina dodatkowo będzie mogła wprowadzić opłatę reklamową od posiadania tablic i urządzeń reklamowych.

Samorządy wojewódzkie zobowiązane zostały do wykonywania **audytu krajobrazowego**. Będzie on charakteryzował krajobraz występujący na obszarze województwa, wskazywane będą w nim zagrożenia dla możliwości zachowania wartości krajobrazowych oraz rekomendacje i wnioski dotyczące kształtowania i ochrony krajobrazu. Wprowadzona ustawa wnosi zmiany do 10 już obowiązujących ustaw: o postępowaniu egzekucyjnym w administracji, Kodeksu wykroczeń, o drogach publicznych, o podatkach i opłatach lokalnych, Prawa budowlanego, prawa ochrony środowiska, o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, o ochronie przyrody oraz ustaw oraz ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko

- Ustawa z 31 stycznia 1959 r. **o cmentarzach i chowaniu zmarłych** (Dz. U. z 2000r. Nr 23, poz. 295 tj. z późn. zm.) definiuje, że wszelkie planowane prace na terenie cmentarza wpisanego do rejestru zabytków wymagają uzyskania zezwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków. Chodzi tu zarówno o prace konserwatorskie przy zabytkowych nagrobkach, prace porządkujące zieleń, małą architekturę, a także lokalizacje nowych grobów. Nadzór nad przestrzeganiem przepisów ustawy sprawują starostowie, wójtowie i burmistrzowie (prezydenci miast) oraz właściwi miejscowo inspektorzy sanitarni.
- Ustawa z 28 lipca 1983 r. **o podatku od spadków i darowizn** (Dz. U. nr 16, poz. 89 oraz z 2004, Nr 142, poz. 1514 tj. z późn. zm.)
W art. 4 ust.1 pkt. 9 stanowi, że zwalnia się od podatku nabycie w drodze spadku: lit. c) zabytków ruchomych, kolekcji wpisanych do rejestru zabytków, a także dóbr kultury złożonych w muzeum na co najmniej 2 lata, zgodnie z obowiązującymi przepisami, lit. d) przez osoby zaliczone do I i II grupy podatkowej zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, jeżeli nabywca zabezpiecza je i konserwuje zgodnie z obowiązującymi przepisami.

- Ustawa z 21 sierpnia 1997 r. o **gospodarce nieruchomościami** (Dz. U. z 2010 r. Nr 102, poz.651). Celami publicznymi w rozumieniu ustawy jest między innymi opieka nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (art. 5) i ochrona Pomników Zagłady w rozumieniu przepisów o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady (art. 5 a). Ustawa w art. 13 ust. 4 obliguje do uzyskania zgody wojewódzkiego konserwatora zabytków na sprzedaż, zamianę, darowiznę lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków albo wniesienie ich jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek, jeżeli stanowią one własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego. Art. 29 ust. 2 stanowi, że w razie sprzedaży, jeżeli przedmiotem umowy o oddanie nieruchomości gruntowej w użytkowanie wieczyste jest nieruchomość wpisana do rejestru zabytków, przy określaniu sposobu korzystania z tej nieruchomości można nałożyć, w razie potrzeby, na nabywcę obowiązek odbudowy lub remontu położonych na niej zabytkowych obiektów budowlanych, w terminie określonym w umowie.

W sprawach ustanowienia trwałego zarządu, znaczenie ma art. 45 ust. 2 a, na podstawie którego w decyzji o ustanowienie trwałego zarządu na rzecz jednostki organizacyjnej będzie można nałożyć na nią obowiązek odbudowy lub remontu zabytkowych obiektów budowlanych, o ile znajdują się one na nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków.

Do art. 96 ust. 1 ustawy dodano ustęp 1a, który uzależnia dokonanie przez wójta, burmistrza, prezydenta miasta podziału nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków od uprzedniego uzyskania pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków. Natomiast art. 96 ust. 2 obliguje sąd, jeżeli prowadzi on postępowanie dotyczące podziału nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków, do zasięgnięcia opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków w tej sprawie.

- Ustawa z dnia 31 sierpnia 2011 r. o **zmianie ustawy o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej oraz niektórych innych ustaw** (Dz.U. Nr 207, poz.1230) daje możliwość dla organów stanowiących jednostek samorządu terytorialnego przyznawania stypendiów mających na uwadze wspieranie rozwoju umiejętności artystycznych oraz upowszechniania kultury i opieki nad zabytkami.

- Ustawa z 22 marca 1989 r. **o rzemiośle** (Dz.U. z 2002 r. Nr 112, poz. 979 z późn. zm.) wprowadziła art. 3a o możliwości nadania rzemieślnikowi posiadającemu znaczący i uznany dorobek zawodowy w zakresie wytwarzania lub odtwarzania przedmiotów o charakterze artystycznym lub zabytkowym naprawy i konserwacji takich przedmiotów, naprawy i konserwacji zabytkowych obiektów budowlanych oraz świadczenia usług związanych z artystycznym zdobieniem obiektów budowlanych tytuł honorowy „Mistrz Rzemiosł Artystycznych”.
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. **o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie** (Dz.U. z 2010 r. Nr 234, poz.1536 z późn. zm.) w art. 4 ust.1,3,4,13,16 w sferę zadań publicznych wpisuje zadania w zakresie podtrzymywania i upowszechniania tradycji, rozwój świadomości obywatelskiej i kulturowej, rozwój kultury, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego.

2.3. Akty wykonawcze i rozporządzenia związane z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami

- Rozporządzenie Ministra Kultury z 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczonego na zabytkach nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. Nr 30, poz. 259).
- Rozporządzenie Ministra Kultury z 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz. U. Nr 71, poz. 650).
- Rozporządzenie Ministra Kultury z 9 kwietnia 2004 r. w sprawie organizacji wojewódzkich urzędów ochrony zabytków (Dz. U. Nr 75, poz. 706).
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz. U. Nr 89, poz. 510).
- Rozporządzenie Ministra Kultury z 27 kwietnia 2004 r. w sprawie Polskiego Komitetu Doradczego (Dz. U. Nr 102, poz. 1066).
- Rozporządzenie Ministra Kultury z 10 maja 2004 r. w sprawie rzeczoznawców Ministra Kultury w zakresie opieki nad zabytkami (Dz. U. Nr 124, poz. 1302).
- Rozporządzenie Ministra Kultury z 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki „Za opieką nad zabytkami” (Dz. U. Nr 124, poz. 1304).

- Rozporządzenie Ministra Kultury z 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. Nr 212, poz. 2153).
- Rozporządzenie Ministra Kultury z 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. Nr 112, poz. 940).
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. Nr 113, poz. 661).
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 27 lipca 2011 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich, badań architektonicznych(przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych (Dz. U. Nr 165, poz. 987).
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 lutego 2011 r. w sprawie wzorów dokumentów oceny wskazującej czas powstania zabytku, wyceny zabytku oraz potwierdzenia wwozu zabytku na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 50, poz. 256).

2.4. System ochrony zabytków w prawie międzynarodowym

Znaczące dla społeczności zagadnienia dziedzictwa kulturowego znalazły swoje odbicie w przyjmowanych uregulowaniach międzynarodowych jeszcze przed powstaniem Unii Europejskiej i jej administracji. Przykładem są ratyfikowane przez Polskę dokumenty:

- Konwencja o ochronie dóbr kulturowych w razie konfliktu zbrojnego z 14 maja 1954 r. przyjęta na Konferencji Międzynarodowej w Hadze oraz Drugi Protokół z 26 marca 1999 r. o ochronie i poszanowaniu dóbr kultury w czasie konfliktów zbrojnych (błękitna tarcza)
- Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego z 16 listopada 1972 r. – zobowiązująca do ochrony, konserwacji, rewaloryzacji i przekazania przyszłym pokoleniom swojego dziedzictwa kulturowego.

- Europejska konwencja o ochronie dziedzictwa archeologicznego z 16 stycznia 1972 r. stanowiąca, że dziedzictwo archeologiczne stanowi źródło „zbiorowej pamięci europejskiej i instrument działań historycznych i naukowych”.
- Europejska konwencja krajobrazowa z 22 października 2000 r. – dotycząca wdrażania polityki ochrony krajobrazu, jako dziedzictwa kulturowego, zwracająca uwagę na współpracę na szczeblu regionalnym i lokalnym dotyczących krajobrazu transgranicznego.
- Konwencja UNESCO w sprawie ochrony i promowania różnorodności form wyrazu kulturowego z 20 października 2005 r. dotycząca ochrony różnorodności form wyrazu kulturowego tworzenia warunków rozwoju kultur i swobodnego oddziaływania na płaszczyźnie lokalnej, krajowej, międzynarodowej.

2.5. Przedmiot ochrony

Aktualna ustawa o ochronie i opiece nad zabytkami postanawia, że ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania: zabytki nieruchome, zabytki ruchome i zabytki archeologiczne. Jak podaje prawodawca w art. 6 ust.1 ustawy ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:

- a) krajobrazami kulturowymi,
- b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- c) dziełami architektury i budownictwa,
- d) dziełami budownictwa obronnego,
- e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- f) cmentarzami,
- g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

2) zabytki ruchome będące, w szczególności:

- a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,

- d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. Nr 85, poz. 539, z późn. zm.),
- f) instrumentami muzycznymi,
- g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:

- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- b) cmentarzyskami,
- c) kurhanami,
- d) relikwiami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej,

oraz według zapisów w art. 6. ust. 2 ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Zakres i formy materialnej ochrony substancji zabytku są uzależnione od jego stanu prawnego. Konkretnie skutki prawne wynikają dopiero od momentu podjęcia decyzji administracyjnej, że przedmiot podlega ochronie prawnej.

2.6. Formy prawne ochrony zabytków

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w art. 7 reguluje formy prawne ochrony zabytków, którymi są:

- a) wpis do rejestru zabytków,
- b) uznanie za pomnik historii,
- c) utworzenie parku kulturowego,
- d) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Ustawa z dnia 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 75, poz. 474), która weszła w życie 4 czerwca 2010 r., wprowadziła nową, nieznaną dotąd, prawną formę ochrony zabytków w postaci ustalenia ochrony ostatecznej decyzji o :

- ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego,
- warunkach zabudowy,
- zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej,
- ustaleniu lokalizacji linii kolejowej,
- zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Na gruncie znowelizowanego art. 7 pkt 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami doszło do zrównania ochrony konserwatorskiej ustalonej w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego z takąż ochroną ustaloną w poszczególnych decyzjach lokalizacyjnych.

Wpis do rejestru zabytków.

W świetle aktualnie obowiązującej ustawy, o prawnym statusie zabytku decyduje jedynie decyzja o wpisie obiektu nieruchomego bądź ruchomego do rejestru zabytków lub z podobnymi skutkami, decyzja o wpisie do inwentarza archiwum, biblioteki i muzeum. Rejestr zabytków prowadzi wojewódzki konserwator zabytków dla zabytków znajdujących się na terenie województwa (art. 8).

Z wnioskiem o taki wpis, w świetle obowiązującej ustawy, może występować właściciel zabytków oraz użytkownik wieczysty gruntu, na którym znajduje się zabytek. Wojewódzki konserwator zabytków ma prawo wszczęcia postępowania z urzędu w sprawie wpisania zabytku nieruchomego do rejestru zabytków. Do rejestru można wpisać także otoczenie oraz nazwę geograficzną, historyczną i tradycyjną zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków. Wojewódzki konserwator zabytków może wpisać do rejestru historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny. Wpis taki nie wyklucza wydania decyzji o wpisie do rejestru położonych na tym obszarze zabytków nieruchomych. Po raz pierwszy dzięki ustawie z 2003 r. możliwym jest prawidłowe pod względem prawnym wpisanie do rejestru układu urbanistycznego czy ruralistycznego.

Decyzja o wpisie do rejestru zabytków danego obiektu powinna być poprzedzona wnikliwą analizą zasadności takiego wpisu, przy uwzględnieniu konstytucyjnego

zakazu naruszania istoty prawa własności oraz wynikać z niekwestionowanych wartości obiektu jako zabytku.

Uznanie za pomnik historii.

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w drodze rozporządzenia, może uznać za pomnik historii zabytek nieruchomy wpisany do rejestru lub park kulturowy o szczególnej wartości dla kultury, określając jego granice. W dniu 6.11.2005 r. Rada Ochrony Zabytków przy Ministrze Kultury przyjęła i zarekomendowała do stosowania dokument "Kryteria i procedury uznawania obiektu Pomnik Historii".

Pomniki historii ustanawiane są od 1994 r. Do dziś to najwyższe wyróżnienie nadano 60 zabytkom. Z każdym rokiem, lista najcenniejszych obiektów sukcesywnie powiększa się. Znajdują się na niej obiekty o szczególnych wartościach materialnych i niematerialnych oraz znaczeniu dla dziedzictwa kulturowego naszego kraju. Do elitarnego grona pomników historii mogą dołączać obiekty architektoniczne, krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne lub ruralistyczne, zabytki techniki, obiekty budownictwa obronnego, parki i ogrody, cmentarze, miejsca pamięci najważniejszych wydarzeń lub postaci historycznych oraz stanowiska archeologiczne.

Utworzenie parku kulturowego.

Utworzenie parku kulturowego zależy od rady gminy. Rada gminy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi, charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy. Na obszarze parku kulturowego mogą być ustanowione zakazy i ograniczenia, dotyczące w szczególności prowadzenia robót budowlanych oraz działalności handlowej, usługowej, przemysłowej i rolniczej, zmiany sposobu użytkowania zabytków nieruchomych, składowania bądź magazynowania odpadów oraz umieszczania tablic, napisów i ogłoszeń reklamowych. Obecna ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami po raz pierwszy formułuje zasady tworzenia parku kulturowego.

Ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

Kwestie dotyczące ochrony zabytków w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym regulują art. 18, 19 i 20 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, wprowadzając obowiązek ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu koncepcji zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Ustawa wymienia zabytki, których ochrona musi być bezwarunkowo uwzględniona w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego tj.

1. zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków i ich otoczenie,
2. inne zabytki nieruchome, znajdujące się w gminnej ewidencji zabytków,
3. parki kulturowe.

Projekty i zmiany zagospodarowania przestrzennego województwa oraz miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego podlegają uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu.

3. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

3.1. Krajowy program ochrony zabytków na lata 2014-2017 przyjęty uchwałą rządu 24 czerwca 2014 roku, ma stanowić kluczowy instrument planowania w zakresie ochrony zabytków poprzez ocenę chronionego zasobu, określenie strategicznych celów, kierunków działań i zadań poszczególnych adresatów i ich sposobów finansowania oraz ustalenie harmonogramu ich wykonania. W programie dokonano diagnozy stanu ochrony zabytków w następujących płaszczyznach:

- organizacji i zadań organów ochrony zabytków w Polsce,
- stanu zachowania zabytków w Polsce, w tym roli i znaczenia rejestru zabytków oraz systemów informacji o zabytkach,
- komunikacji, porozumienia i współpracy w obszarze ochrony zabytków w Polsce.

Ponadto dokonano analizy mocnych i słabych stron ochrony zabytków, zagrożeń i szans (SWOT).

Jako główny cel programu sformułowano: „wzmocnienie roli dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków w rozwoju potencjału kulturowego i kreatywnego Polaków”.

W celu realizacji powyższego celu, opracowano szczegółowe zadania:

- wspieranie rozwiązań systemowych na rzecz ochrony zabytków w Polsce,
- wzmocnienie synergii działania organów ochrony zabytków.

Zmiany funkcjonującego systemu organizacyjnego ochrony zabytków w Polsce zmierzać będą w pierwszym rzędzie do zapewnienia spójnego organizacyjno-finansowego i merytorycznego nadzoru na służbami konserwatorskimi, skupionymi w ręku Generalnego Konserwatora Zabytków działającego w imieniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Istotnym rozwiązaniem, porządkującym zagadnienia przedstawione w dokumencie i uwzględnionym na każdym etapie prac, są tematy wiodące, których problematyka została poruszona w co najmniej dwóch obszarach diagnozy oraz dwóch celach szczegółowych. Są to:

- podniesienie sprawności i skuteczności działań organów ochrony zabytków, w tym jakości merytorycznej decyzji administracyjnych (szkolenia, standaryzacja działań, itp.),
- porządkowanie rejestru zabytków oraz stworzenie wiarygodnej metodologicznie diagnozy stanu zachowania zabytków nieruchomych (księgi rejestru A i C),
- zwiększenie uspołecznienia ochrony zabytków i opieki nad zabytkami; budowanie przez organy ochrony zabytków partnerskich relacji z obywatelami, jak i propagowanie postaw współodpowiedzialności społecznej za zachowanie zabytków (współpraca z mediami, wykorzystywanie mediów elektronicznych, konkursy, itp.),
- wdrożenie procesów kształtowania postawy krajobrazowej wśród organów ochrony zabytków,
- zwiększenie zaangażowania samorządów, ze szczególnym uwzględnieniem gmin, w ochronę i opiekę nad zabytkami oraz wzmocnienie zaangażowania społecznego na rzecz ochrony zabytków, w tym propagowanie parków kulturowych (ich stanowienie jest władczą kompetencją rad gmin) jako skutecznej formy ochrony zabytków. Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami jest pierwszym tego rodzaju dokumentem strategicznym, w obszarze ochrony zabytków, przyjętym przez Radę Ministrów.

3.2. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030

Zgodnie z koncepcją zagospodarowania przestrzennego kraju, zabytki powinny podlegać badaniom i ochronie, nawet jeśli na powierzchni ziemi – jak w wypadku wielu stanowisk archeologicznych – nie ma śladów pozwalających na ich eksponowanie. W dokumencie zapisano, iż „odziedziczone” obiekty muszą pełnić funkcje użytkowe współcześnie nadane, zgodne z ich potencjałem i wymogami ochrony. W przeciwnym wypadku niszczej, giną, tracą wartość, nieodwracalnie zubożając potencjał rozwojowy i obraz dziedzictwa narodowego. Dokument postuluje zatem adaptowanie zabytków do nowych funkcji. Zachodzi więc pytanie o zakres ochrony funkcji zabytków, odnoszący się szczególnie do zabytków techniki (np. zabytkowych elektrowni wodnych). Koncepcja przewiduje, że w perspektywie najbliższych dwudziestu lat rola ochrony zabytków i zainteresowanie nimi społeczeństwa będzie rosło – zwiększanie się zamożności Polaków oraz przekształcenia o charakterze kulturowym będą powodowały wzrost znaczenia rozwojowego zarówno materialnych jak i niematerialnych składników dziedzictwa kulturowego. Ich lokalizacja i umiejętność wykorzystania w procesach rozwoju będzie wpływała pozytywnie na tok koncentracji gospodarczej, ludnościowej i rangę kultury i turystyki. Ochrona przestrzeni o charakterze symbolicznym, posiadającej ponadprzeciętne walory i znaczny potencjał rozwojowy będzie stopniowo zwiększana poprzez powoływanie kolejnych miejsc o charakterze promocji dziedzictwa kulturowego i naturalnego (miejsca światowego dziedzictwa UNESCO, pomniki historii).

3.3. Strategia Rozwoju Kraju 2020

Zgodnie z treścią dokumentu sprostanie rosnącym wymaganiom modernizującego się społeczeństwa stanie się wyzwaniem i bodźcem rozwojowym dla jednostek samorządu terytorialnego. Miasta powinny stać się miejscami bardziej przyjaznymi do życia, pracy, prowadzenia działalności gospodarczej, korzystania z dóbr kultury, wypoczynku i rozrywki. Będzie to wymagało aktywnej polityki inwestycyjnej, prowadzonej głównie na szczeblu lokalnym, jak też uwolnienia potencjałów rynkowych, zdolnych do zaspokojenia rosnących potrzeb i aspiracji ludności. Strategia przewiduje również iż w perspektywie jej obowiązywania wprowadzony zostanie odpowiedni system regulacji i decyzji, pozwalający m.in. na kontrolowanie procesów suburbanizacji, planowanie na obszarach rozwojowych i stosowanie

planowania funkcjonalnego, uwzględniającego również aspekt społeczny oraz ochronę krajobrazu kulturowego i przyrodniczego. Zbudowany zostanie system monitorowania procesów przestrzennych oparty na tworzonej oraz rozwijanej europejskiej i krajowej infrastrukturze informacji przestrzennych z istotną rolą zintegrowanego systemu informacji o nieruchomościach. Elementem systemu monitoringu będzie ocena realizacji polityki przestrzennej oraz innych polityk mających szczególnie silny wpływ na zmiany struktur przestrzennych. W perspektywie średniookresowej wskazane jest zdecydowane zwiększenie stopnia pokrycia planami zagospodarowania przestrzennego powierzchni kraju, a obowiązkowo terenów rozwojowych. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego są podstawowymi dokumentami służącymi zarządzaniu przestrzenią. Wprowadzony zostanie obowiązek sporządzania planów zagospodarowania przestrzennego obszarów funkcjonalnych obejmujących: obszary miejskie, a w szczególności metropolitalne, tereny wrażliwe rozwojowo, związane z ochroną i użytkowaniem gospodarczym zasobów naturalnych, dziedzictwa kulturowego, objęte ryzykiem katastrof naturalnych, obszary górskie, obszary dotychczas nie objęte procesem planowania (strefa przybrzeżna, morze terytorialne, wyłączna strefa ekonomiczna) oraz obszary przygraniczne. Delimitacja będzie odbywała się na poziomie planu zagospodarowania przestrzennego województwa z udziałem podmiotów poziomu krajowego, regionalnego i lokalnego, a w szczególności obszarów metropolitalnych. Ponadto w celu zapewnienia dalszego, zrównoważonego rozwoju lądowych obszarów nadmorskich oraz obszarów morskich wdrożone zostaną mechanizmy Zintegrowanego Zarządzania Obszarami Przybrzeżnymi oraz opracowane plany zagospodarowania przestrzennego obszarów morskich. Wprowadzony zostanie odpowiedni system regulacji i decyzji, pozwalający m.in. na kontrolowanie procesów suburbanizacji, planowanie na obszarach rozwojowych i stosowanie planowania funkcjonalnego, uwzględniającego również aspekt społeczny oraz ochronę krajobrazu kulturowego i przyrodniczego. W planowanych systemach regulacji i decyzji oraz monitoringu zjawisk przestrzennych utrzymana zostanie zasada uwzględniania aspektów ochrony środowiska. W planowaniu przestrzennym zostanie położony większy nacisk na wzmocnienie partycypacji społecznej. Wspierane będzie tworzenie gminnego zasobu nieruchomości ułatwiającego wykup, wywłaszczanie i wymianę terenów, przeprowadzanie scaleń

i wtórnych podziałów gruntów oraz przejmowanie przez gminę części wtórnie dzielonych terenów na cele urządzeń wspólnych (ulice, parkingi, urządzenia techniczne, zieleń uporządkowana). Ponadto bardziej efektywnemu wykorzystaniu przestrzeni zurbanizowanej służyć będą zachęty ekonomiczne. Zarządzający gruntami podejmą więc działania służące zagospodarowaniu gruntów do tego przygotowanych z zaangażowaniem środków publicznych, a instrumenty ekonomiczne rekompensują gminom wydatkowane środki oraz zachęcą je do sporządzania planów miejscowych.

Zmiany te będą zachętą dla gmin do współdziałania na obszarach funkcjonalnych miast oraz na rozwojowych obszarach funkcjonalnych wskazanych w planach zagospodarowania przestrzennego województw.

Jednym z ważniejszych wyzwań w tym obszarze jest zapewnienie właściwego gospodarowania wodami jako elementu różnorodności biologicznej, ale i podstawy rozwoju regionalnego i gospodarczego. Zrównoważone gospodarowanie wodami ma również znaczenie dla ochrony przeciwpowodziowej. Jest to kwestia mająca ściśle powiązanie z polityką przestrzenną i zapewnieniem ładu przestrzennego.

3.4. Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2020

Za jeden z głównych priorytetów narodowej strategii rozwoju kultury określono ochronę dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie ochronę i rewaloryzację zabytków. Zgodnie z treścią dokumentu, kultura ma być stymulatorem rozwoju ekonomicznego.

Celem działania strategii ma być zrównoważony rozwój kultury, a w szczególności m.in.:

1. Wzrost efektywności zarządzania sferą kultury;
2. Zmniejszenie dysproporcji regionalnych w rozwoju i dostępie do kultury;
3. Wzrost udziału kultury w PKB;
4. Zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków;
5. Modernizacja i rozbudowa infrastruktury kultury;
6. Wzrost uczestnictwa w kulturze;
7. Promocja polskiej kultury za granicą;
8. Wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań w systemie organizacji działalności kulturalnej i w systemie upowszechniania kultury.

4. Relacje powiatowego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa

4.1. Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego (SRWZ) do roku 2020 (przyjęta przez Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego uchwałą Nr XXVI/303/05 z dnia 19 grudnia 2005r.) oraz Priorytety Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego.

W diagnozie stanu województwa przedstawiono charakterystykę krajobrazu kulturowego, ze wskazaniem najcenniejszych zespołów zabytków oraz identyfikacją kluczowych problemów, w tym m.in.:

- zły stan zabytków,
- zbyt małe nakłady na rewitalizację i renowację zasobów środowiska kulturowego,
- słabo rozwinięte produkty turystyczne związane z wykorzystaniem zasobów środowiska kulturowego.

Wciąż niedostateczny jest zakres kompleksowych prac remontowo – konserwatorskich w odniesieniu do obiektów i kompleksów zabytkowych, w tym na rzecz poprawy ich bezpieczeństwa i dostępności. W dokumencie podkreśla się, że należy konsekwentnie dążyć do ożywiania centrów historycznych miast, w tym poprzez sanację zasobów mieszkaniowych w obrębie rewitalizowanych obszarów.

W ramach działań rewitalizacyjnych istotna jest odnowa zasobów wiejskich. Obejmuje ona zachowanie i ochronę tradycyjnego zróżnicowania krajobrazu wiejskiego, troskę o zieleń, małą architekturę wiejską i wiejskie układy urbanistyczne, rewitalizację miejscowości skupionych dawniej wokół państwowych gospodarstw rolnych, a także przeciwdziałaniu negatywnych aspektów rozpraszania osadnictwa. Wyzwanie stanowi przywrócenie do użytku dworców i posiadłości ziemskich z okresu przedwojennego, obecnie często zdewastowanych i niezagospodarowanych

Charakteryzując w SRWZ stan i możliwości rozwoju turystyki stwierdzono: „Turystyka jest ważnym działem gospodarki województwa, który ma duże potencjalne możliwości rozwoju...”. Rozwojowi temu sprzyjają m.in. „zabytki architektury i obiekty świadczące o bogatym dziedzictwie kulturowym regionu”.

W analizie SWOT za słabe strony uznano:

- niedostatecznie zbudowaną sieć informacji turystycznej w regionie,
- niedostatecznie wypromowane regionalne produkty turystyczne,

- niedostatecznie rozbudowaną sieć informacji turystycznej w regionie.

Cel strategiczny nr 1

„Wzrost innowacyjności i efektywności gospodarowania (w zadaniu - Wzrost konkurencyjności województwa w krajowym i zagranicznym ruchu turystycznym)

Cel strategiczny nr 3

„Zwiększenie przestrzennej konkurencyjności regionu” właściwe wykorzystanie walorów środowiskowych regionu będzie możliwe dzięki zwiększeniu dostępności miejscowości turystycznych oraz innych cennych zasobów przyrodniczych oraz rekreacyjnych.

Cel strategiczny nr 4

„Zachowanie i ochrona wartości przyrodniczych, racjonalna gospodarka zasobami”
Ochrona dziedzictwa przyrodniczego i racjonalne wykorzystanie zasobów

Cel strategiczny nr 6

„Wzrost tożsamości i spójności społecznej regionu” Rozwijanie dorobku kulturowego jako fundamentu tożsamości regionalnej.

4.2. Zachodniopomorski Regionalny Program Operacyjny na lata 2014-2020

Istotnym z punktu widzenia szerokiej dostępności do środków UE jest Regionalny Program Operacyjny Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2014-2020 przyjęty Uchwałą Nr 2247/14 Zarządu Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 18 grudnia 2014 r. w sprawie przyjęcia projektu Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2014-2020.

IV Oś priorytetowa - naturalne otoczenie człowieka, cel tematyczny:

Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami

Cele szczegółowe osi priorytetowej:

1. Zwiększona atrakcyjność zasobów kultury regionu,
2. Wzmocnione mechanizmy ochrony przyrody,
3. Zwiększony zasób informacji o stanie środowiska przyrodniczego,
4. Rozwój lokalnego rynku pracy opartego o endogeniczny potencjał.

Syntetyczny opis osi priorytetowej

Działania w ramach osi to wieloaspektowa ochrona naturalnego środowiska człowieka oraz rozwój potencjałów kulturalnych i endogenicznych regionu. Planuje

się kompleksowe wsparcie obszarów chronionych, kanalizację ruchu turystycznego, jednocześnie wzmacniając działania opierające się na potencjale endogenicznym kreujące rynek pracy i wykorzystujące potencjał przyrodniczy bez szkodliwej ingerencji. Wsparcie w ramach osi ukierunkowane jest również na inwestycje mające na celu zwiększenie wykorzystania potencjału dziedzictwa kulturowego oraz udziału mieszkańców w wydarzeniach kulturalnych.

Cel tematyczny: zwiększona atrakcyjność zasobów kultury regionu:

Realizacja prac konserwatorskich i restauratorskich, które poprzez zachowanie historycznej substancji zabytkowej przyczynią się do dostosowania obiektów do celów użytkowych oraz do ich udostępnienia mieszkańcom regionu i turystom. Działanie skierowane jest na ochronę rodzimego dziedzictwa Pomorza Zachodniego, mającego wysoką wartość historyczną i kulturową a zarazem na zwiększenie potencjału turystycznego regionu. Ponadto projekty w ramach działania będą przyczyniać się pośrednio do rozwoju społeczno - gospodarczego regionu.

Renowacja/adaptacja obiektów zabytkowych będzie mogła być wsparta, jeśli projekt będzie stanowił część szerszej strategii rozwoju gospodarczego dla danego terytorium lub wpisował się w cele i założenia Programu Strategicznego Przemysły Kreatywne i Przemysły Czasu Wolnego przyjętego uchwałą ZWZ nr 1281/12 z dnia 7 września 2012 roku (priorytety: wzmocnienie tożsamości regionalnej i zapewnienie ciągłości rozwoju kultury na Pomorzu Zachodnim, rewitalizacja i ochrona dziedzictwa Gryfitów na Pomorzu Zachodnim, kreowanie i promocja markowych produktów czasu wolnego, wykorzystanie nowoczesnych technologii w tworzeniu innowacyjnych produktów i usług służących prezentacji oferty czasu wolnego). Strategia ta charakteryzować się winna potencjałem przyczyniającym się do ogólnego wzrostu gospodarczego, powiązanego z tworzeniem miejsc pracy.

Wspierane projekty z zakresu prac konserwatorskich i restauratorskich zabytków muszą stanowić element szerszej grupy obiektów – zespołu, w którym poszczególne elementy łączy idea ochrony i popularyzacji rodzimego dziedzictwa kulturowego Pomorza Zachodniego, tak wśród mieszkańców regionu jak i turystów, ludzi nauki i in. Wsparcie będzie nakierowane na rozwój kluczowych zespołów o znaczącej wartości zabytkowej i wskazujących na kulturową tożsamość województwa i mogących stanowić m. in. unikalną bazę dla rozwoju kultury, gospodarki i turystyki.

W projektach musi zostać wykazana trwałość ich finansowania w okresie eksploatacyjnym, z uwzględnieniem prognoz dotyczących popytu oraz przychodów

generowanych przez bezpośrednich użytkowników, a także z uwzględnieniem środków własnych beneficjenta oraz subwencji ze strony właściwych podmiotów.

Projekty muszą wykazać wkład w rozwój poniższych priorytetów kulturowych: zachowanie dziedzictwa kulturowego (materialnego i niematerialnego) dla przyszłych pokoleń, podniesienie atrakcyjności turystycznej kraju lub regionu.

Każdy projekt musi mieć przeprowadzoną analizę zapotrzebowania na daną inwestycję, w tym szacowaną liczbę odwiedzających, użytkowników.

Promowane będą rozwiązania wpływające na poprawę efektywności funkcjonowania obiektów/instytucji w długim okresie, w tym rozwiązania pozwalające na: obniżenie kosztów utrzymania na rzecz wydatków inwestycyjnych, zastosowanie innowacyjnych rozwiązań energooszczędnych – zmniejszenie zapotrzebowania i zużycia energii, a przez to zmniejszenie ogólnych kosztów eksploatacji budynków, dywersyfikację źródeł finansowania działalności – pozyskiwanie zewnętrznych źródeł finansowania, dodatnie efekty ekonomiczne – oddziaływanie na bezpośrednie otoczenie inwestycji, tworzenie nowych miejsc pracy.

Realizacja prac konserwatorskich, restauratorskich przyczyni się realizacji celu szczegółowego z uwagi na fakt dostosowania obiektów na cele użytkowe oraz ich udostępnienia dla mieszkańców regionu oraz turystów. Dzięki realizacji tego typu projektu zwiększy się potencjał turystyczny tj. miejsca ciekawe i cenne kulturowo.

Realizacja drugiego typu projektów przyczyni się do rozwoju i wzmocnienia znaczenia instytucji kultury o zasięgu ponadregionalnym. Dzięki temu zwiększy się uczestnictwo w wydarzeniach kulturalnych.

W ramach RPO WZ 2014-2020 wsparcie będą mogły uzyskać jedynie projekty, które będą zgodne z demarkacją przeprowadzoną pomiędzy poszczególnymi programami operacyjnymi. Ponadto w ramach priorytetu możliwe jest jedynie wsparcie dla projektów z zakresu kultury o maksymalnej wartości 5 mln euro kosztów całkowitych.

4.3. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego

Uchwalony przez Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego uchwałą nr XLV/530/10 z dnia 19 października 2010. Ze względu na ścisłe powiązanie czasowe planu ze strategią rozwoju województwa zachodniopomorskiego został przyjęty taki sam horyzont czasowy dla obu dokumentów tj. rok 2020. Jednym z ważniejszych rozdziałów planu jest Dziedzictwo Kulturowe i ład przestrzenny,

opracowane na podstawie Studium Ochrony dóbr kultury i zabytkowego krajobrazu kulturowego województwa zachodniopomorskiego, sporządzonego jako materiał analityczny i kierunkowy. W rozdziale zawarte są informacje o zagrożeniach dla zabytków i zabytkowego krajobrazu, stan ochrony środowiska kulturowego. W ustaleniach tych zawarto elementy polityki regionalnej ochrony i kształtowania środowiska kulturowego i przyrodniczego, wskazując na rewaloryzację jako narzędzie poprawy stanu fizjonomii krajobrazu, której celem jest osiągnięcie harmonijnego zagospodarowania przestrzeni w sensie funkcjonalnym i architektoniczno-estetycznym.

W planie wskazano na potrzebę ochrony substancji zabytkowej nie objętej ustawową ochroną, ale stanowiącej faktyczną wartość obszaru województwa. Ustalono zalecenia do stosowania w planowaniu miejscowym, dotyczące zabudowy historycznej, zieleni komponowanej, zabytków archeologicznych i historycznych założeń przestrzennych, urbanistycznych i ruralistycznych. Wprowadzono system ochrony obszarowej środowiska kulturowego w postaci: rezerwatów kulturowych, parków kulturowych i obszarów kulturowych. Wskazano na narzędzia planowania miejscowego w postaci stref ochrony konserwatorskiej i stref ingerencji konserwatorskiej. Dla większej liczby wartościowych struktur przestrzennych zaproponowano utworzenie Zespołów stref ochrony konserwatorskiej. Całość ustaleń została uzupełniona odpowiednim załącznikiem mapowym zawierającym system konserwatorskiej ochrony obszarowej.

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa jest powszechnie respektowanym materiałem planistycznym, wprowadzanym w życie poprzez miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego. Adresowany do Samorządu Województwa zapis o stanowieniu obszarów kulturowych nie został jak dotąd zrealizowany, ale nie stracił na aktualności w świetle dokumentów strategicznych oraz RPO i nadal oczekuje odpowiednich inicjatyw podejmowanych przez Urząd Marszałkowski.

4.4. Strategia Rozwoju Turystyki w Województwie Zachodniopomorskim do roku 2015 (przyjęta uchwałą Sejmiku Województwa nr XLIV/515 z dnia 14 września 2010r.).

W Strategii Rozwoju Turystyki przyjęto, że dziedzictwo kulturowe jest jednym z głównych generatorów rozwoju turystyki. Dlatego też należy zintegrować wysiłki

(organizacyjne i finansowe) właścicieli zabytków, organizacji, instytucji, urzędów zajmujących się zabytkami i turystyką wokół wspólnej realizacji celów programu opieki nad zabytkami i strategii rozwoju turystyki.

Wspólnymi celami mogą być:

- budowa i rozwój kompleksowych markowych produktów turystycznych wokół typów turystyki i działanie z nim związane: „Budowa i rozwój produktów markowych turystyki miejskiej i kulturowej”;
- planowane inwestycje infrastrukturalne;
- rozwój infrastruktury szlaków historycznych i tematycznych, w tym oznakowanie tras przebiegu oraz atrakcji znajdujących się na szlakach, budowa parkingów i toalet dla odwiedzających, poprawa dojazdu do atrakcji znajdujących się na szlaku;
- budowa i modernizacja centrów informacji turystycznej;
- renowacja obiektów zabytkowych;
- renowacja i turystyczne zagospodarowanie zabytkowych rynków oraz zachowanych elementów zabytkowej zabudowy w małych miasteczkach;
- renowacja zabytkowych parków i kompleksów pałacowo – dworskich;
- restauracja zieleni miejskiej;
- „Rozwój edukacyjnej i integracyjnej funkcji turystyki w Regionie” w ramach działania -Edukacja dzieci i młodzieży wokół walorów turystycznych Regionu;
- kooperacja w zakresie wspólnego marketingu Regionu w ramach działania:
Opracowanie zintegrowanego systemu promocji markowych produktów Województwa;
- usprawnienie systemu informacji turystycznej w ramach działania: Budowa zintegrowanego analogowego i cyfrowego systemu informacji turystycznej;
- kształtowanie środowiska w kontekście rozwoju przestrzeni turystycznej, w ramach działań: - innowacje na rzecz ekorozwoju w turystyce (m.in. wdrażanie inwestycji nawiązujących w technice budowania do tradycji regionalnej - budowa w konstrukcji ryglowej (szachulcowej); - rozwój sieci lądowych szlaków turystycznych – tworzenie projektów liniowych przekraczających obszary administracyjne gmin, powiatów i województwa. W ramach działania dopracowana zostanie infrastruktura istniejących szlaków takich jak: Szlak Hanzeatyckich Kupców, Szlak Cysterski, Szlak Joannitów, Szlak Templariuszy, Europejski Szlak

Gotyku Ceglanego, Szlak Solny, Szlak Latarni Morskich, Szlak Pomników Przyrody i in., wykorzystanie turystyczne terenów i obiektów powojkowych, „popegeerowskich” i przemysłowych (do celów turystycznych można wykorzystać dawne fabryki, zakłady przemysłowe, magazyny, spichlerze).

4.5. Wojewódzki Program Opieki Nad Zabytkami na lata 2013-2017 dla Województwa Zachodniopomorskiego, przyjęty Uchwałą Nr XXIII/310/13 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 26 marca 2013 r. Na podstawie szczegółowej charakterystyki dziedzictwa kulturowego regionu zachodniopomorskiego oraz diagnozy stanu zachowania tegoż dziedzictwa określono cele i zadania, których realizacja powinna służyć zachowaniu, eksponowaniu i zahamować procesów degradacji środowiska kulturowego.

Za najistotniejsze cele perspektywiczne uznano:

- I. Utrzymanie zabytków budujących krajobraz kulturowy województwa zachodniopomorskiego,
- II. Funkcjonowanie zabytków w procesie aktywizacji ekonomicznej i społecznej województwa,
- III. Kształtowanie świadomości regionalnej w oparciu o dziedzictwo kulturowe i potrzebę jego zachowania dla przyszłych pokoleń.

Cele operacyjne

1. Ochrona i opieka nad zabytkami i krajobrazem kulturowym w dokumentach strategicznych i planistycznych poprzez np. wspieranie i monitorowanie procesu opracowywania i wdrażania powiatowych i gminnych programów opieki nad zabytkami,
2. Integracja ochrony dziedzictwa, krajobrazu kulturowego i ochrony przyrody - wzmocnienie ochrony i wykorzystania potencjału dziedzictwa przez budowę systemu ochrony krajobrazu kulturowego w formie parków kulturowych i obszarów kulturowo-krajobrazowych,
3. Poprawa materialnego stanu zasobu dziedzictwa kulturowego- stworzenie warunków do zabezpieczenia obiektów zabytkowych przed pożarem,

4. Decentralizacja zadań ochrony i opieki nad zabytkami poprzez wspieranie działań na rzecz budowy samorządowego systemu służb ochrony zabytków (gminnego i powiatowego)
5. Delimitacja (wyznaczenie granic) wartościowych obszarów krajobrazu kulturowego do zachowania i budowa systemu ich ochrony poprzez budowę systemu ochrony i opieki nad zabytkami województwa zachodniopomorskiego w formie uznania za pomnik historii.
6. Utrzymanie w dobrym stanie zabytków stanowiących własność województwa zachodniopomorskiego lub użytkowanych przez jednostki organizacyjne poprzez realizację prac remontowych i rewaloryzacyjnych obiektów zabytkowych :
 - znajdujących się w posiadaniu Województwa Zachodniopomorskiego (wpisanych do rejestru i ujętych w ewidencji zabytków oraz będących w użytkowaniu jednostek organizacyjnych (wpisanych do rejestru i ujętych w ewidencji zabytków).
7. Zwiększanie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości np. poprzez rozwój tematycznych szlaków turystycznych (pieszych, rowerowych, konnych, wodnych, samochodowych, kolejowych) promujących dziedzictwo kulturowe regionu (w oparciu o wydarzenia historyczne, zespoły zabytków).
8. Edukacja regionalna- włączenie problematyki dziedzictwa kulturowego do programów edukacyjnych.

5. Relacje powiatowego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie powiatu (analiza dokumentów programowych powiatu)

5.1. Strategia Rozwoju Powiatu Stargardzkiego do 2015 r. (Uchwała nr L/627/10 z dn. 25.VIII.2010 r. Rady Powiatu w Stargardzie Szczecińskim), określa m.in. następujące cele operacyjne:

II.5. Wspieranie i promowanie rozwoju turystyki, kultury i sportu w Powiecie

Turystyka, kultura i sport to równie ważne dziedziny ludzkiego życia, których rozwój wpływa na poziom zadowolenia mieszkańców danego obszaru, a jednocześnie jest zachętą dla przybywających gości. Tworzenie dogodnych warunków rozwoju turystyki to kluczowe zadania dla samorządu powiatowego i nie tylko. Turystyka to

również sposób na pobudzenie życia gospodarczego, kulturalnego i społecznego Powiatu. Branża turystyczna zapewnia zatrudnienie nie tylko w dziedzinach związanych z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi, ale także w innych sektorach w tym związanych z handlem i usługami. Wokół centrów turystycznych powstają nowe miejsca pracy, rozbudowuje się infrastruktura techniczna, gospodarcza i społeczna. Mając świadomość jak dużą rolę odgrywa turystyka władze Powiatu będą stymulować jej rozwój i promować na zewnątrz wszystkie atrakcje i przedsięwzięcia turystyczne mające miejsce na jego terenie. W tym celu powstanie spójna oferta promocyjna Powiatu związana z turystyką, a także wspierane będą działania poprawiające infrastrukturę turystyczną wszystkich gmin Powiatu oraz promujące rozwój agroturystyki w Powiecie.

Kultura kreuje postawy społeczne, normy oraz estetyczne i etyczne wartości. Kultura wraz ze swymi wytworami staje się sektorem generującym dochody, nowe miejsca pracy, a także czynnikiem zwiększającym atrakcyjność powiatu.

Jest również jednym z najlepszych sposobów promocji Powiatu i budowy jego konkurencyjnej przewagi. Działania na tym polu koncentrować się będą na rozwoju infrastruktury kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego, wspierania inicjatyw kulturalnych oraz kalendarza imprez odbywających się na terenie Powiatu.

Wspieranie rozwoju turystyki i infrastruktury turystycznej w Powiecie Rozwój turystyki i infrastruktury turystycznej należą do ważnych zadań Powiatu. Realizacja tego zadania doprowadzi do zwiększenia atrakcyjności naszego Powiatu i większej liczby odwiedzających nasze tereny. W ramach tego zadania promowane będą atrakcje i produkty turystyczne Powiatu w kraju i za granicą, a także upowszechniane i organizowane imprezy turystyczne, krajoznawcze i rekreacyjne promujące walory turystyczne ziemi stargardzkiej. Niezbędnym działaniem jest utworzenie internetowego portalu turystycznego z informacjami o atrakcjach, produktach turystycznych oraz o bazie noclegowej zlokalizowanej na terenie Powiatu oraz na kontynuowaniu wydawnictw i opracowań nowych przewodników i informatorów turystycznych z aktualną ofertą turystyczną i kalendarzem imprez cyklicznych odbywających się w Powiecie.

Na płaszczyźnie turystycznej zacieśniana będzie współpraca z lokalnymi i regionalnymi instytucjami w zakresie promocji walorów i bazy turystycznej Powiatu, a także aktywizacja podmiotów kreujących ofertę turystyczną poprzez szkolenia z zakresu pozyskiwania środków unijnych, przygotowania wniosków aplikacyjnych.

Wspierany będzie rozwój turystyki kwalifikowanej, przede wszystkim pieszej, rowerowej czy wodnej (kajakarstwo, windsurfing, żeglarstwo), ale również rozwój agroturystyki. Podejmowane będą inicjatywy utworzenia i utrzymania szlaków turystycznych, modernizacji infrastruktury turystycznej.

Od 01 października 2010 r. Powiat Stargardzki jest członkiem Stargardzkiej Organizacji Turystycznej.

5.2. Wieloletni Plan Inwestycyjny Powiatu Stargardzkiego na lata 2008-2015

(Uchwała nr L/628/10 Rady Powiatu w Stargardzie Szczecińskim, z dnia 25 sierpnia 2010 r.)

Zakłada m.in.: budowę ścieżki rowerowej na bazie byłej kolejki wąskotorowej Stargard Szczeciński – Ińsko obejmującą:

- opracowanie dokumentacji projektowej,
- roboty rozbiórkowe,
- wykonanie nawierzchni ścieżki,
- wykonanie trzech przepustów,
- wykonanie miejsc postojowych.

Szacowana wartość zadania: 26.000.000 złotych, okres realizacji zadania: 2008-2015.

Wieloletnia Prognoza Finansowa na lata 2014 - 2028 (Uchwała nr II/29/14 Rady Powiatu Stargardzkiego z dnia 17 grudnia 2014 zmieniającą uchwałę w sprawie wieloletniej prognozy finansowej Powiatu Stargardzkiego na lata 2014- 2028).

W roku 2015 na zadanie „Edukacyjno - ekologiczny szlak turystyczny” planuje się w budżecie Powiatu kwotę 200 000 zł, w roku 2016 - 403 418 zł, w roku 2017 - 350 000 zł.

Uchwała nr XLII/561/14 z dnia 29 października 2014 r. w sprawie wyposażenia Zespołu Szkół nr 1im. Mieszka I w Stargardzie Szczecińskim, powierzyła Zarządowi Powiatu Stargardzkiego przekazanie majątku Zespołowi Szkół nr 1 - nieruchomości położonych na terenie gminy Stargard Szczeciński, Stara Dąbrowa, Chociwel, Marianowo, Dobrzany, Ińsko stanowiące ciąg byłej kolejki wąskotorowej obejmującej szlak oznaczony nr 1052 Stargard - Łobez i 1054 Stara Dąbrowa - Ińsko.

Decyzją z dnia 18 grudnia 2014 r. Zarząd Powiatu Stargardzkiego przekazał w trwałą zarząd na rzecz Zespołu Szkół nr 1 im. Mieszka I w Stargardzie Szczecińskim nieruchomości.

5.3. Program ochrony środowiska Powiatu Stargardzkiego na lata 2009 - 2012 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2013-2016 (Uchwała nr XLII/507/09 Rady Powiatu w Stargardzie Szczecińskim z dn. 25 listopada 2009 r.) uwzględnia m.in. ochronę dziedzictwa przyrodniczego.

Zachowanie i wzmocnienie różnorodności biologicznej i krajobrazowe

Cel ten jest zgodny z celem zdefiniowanym na poziomie województwa oraz celem ujętym w „Programie ochrony środowiska powiatu stargardzkiego” na lata 2009-2012 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2013-2016. Zachowanie, właściwe wykorzystanie oraz odnawianie zasobów przyrody i jej składników, w szczególności dziko występujących roślin i zwierząt, siedlisk przyrodniczych oraz krajobrazu jest głównym celem ochrony przyrody. Ze względu na swoje istotne znaczenie, zadanie to realizowane jest nie tylko na poziomie poszczególnych gmin powiatu, ale także całego województwa zachodniopomorskiego. Jednym z problemów występujących na drodze do jego realizacji jest konieczność pogodzenia aspiracji gospodarczych, jak rozwoju turystyki, transportu i komunikacji, z zadaniami prowadzonymi w ramach systemu obszarów prawnie chronionych (w tym o randze międzynarodowej, tj. sieci Natura 2000), mających na celu zachowanie różnorodności przyrodniczej.

Wg "Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2020" istotne znaczenie będzie miała ustawa o uprawnieniach społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko i organach administracji w tym zakresie (obecnie projekt).

Projekt ustawy stanowi kompleksową odpowiedź na problemy wiążące się z barierami w zakresie absorpcji środków wspólnotowych, wynikających z procedury ocen oddziaływania na środowisko oraz ocen oddziaływania na obszary Natura 2000. Projekt wprowadza rozwiązania przyspieszające procesy inwestycyjne poprzez uproszczenie obecnej skomplikowanej struktury zależności pomiędzy organami właściwymi do spraw ocen oddziaływania na środowisko oraz Natura 2000.

Pomimo faktu, że Starostwo nie ma uprawnień do powoływania form ochrony, to może podejmować działania na rzecz ich ustanowienia przez uprawnione organy (Wojewoda, Rada Miasta/Gminy).

Szczegółowe wykazy planowanych do powołania form ochrony przyrody znajdują się w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego poszczególnych gmin, a także powinny być wskazane w gminnych programach ochrony środowiska.

Znaczna ich część wchodzi w sieć ekologiczną Natura 2000. Przewiduje się, że w najbliższych latach zostanie wdrożona sieć Natura 2000 i zostaną opracowane plany ochrony tych obszarów oraz zostanie wdrożony system korytarzy ekologicznych je łączących. Podstawą wszelkich działań w zakresie ochrony przyrody jest inwentaryzacja przyrodnicza gmin w celu typowania kolejnych obszarów do objęcia ochroną. Inwentaryzacje przyrodnicze przeprowadzone w niektórych gminach pozwoliły na rozpoznanie środowiska przyrodniczego i wskazanie najbardziej cennych przyrodniczo obszarów i obiektów do objęcia ich ochroną prawną. Kontynuowane będą prace w zakresie wykonywania opracowań ekofizjograficznych w samych gminach.

Zachowanie wielu wartości przyrodniczych i naturalnego krajobrazu wsi uzależnione jest od tradycyjnych metod gospodarowania, które powinny być promowane zwłaszcza na obszarze Ińskiego Parku Krajobrazowego.

W gospodarce powiatu stargardzkiego duże znaczenie odgrywają turystyka i rolnictwo. Powiat należy do jednych z najbardziej atrakcyjnych turystycznie powiatów województwa zachodniopomorskiego. Jego unikatowe walory przyrodnicze, krajobrazowe oraz nieskażone środowisko to wielkie atuty.

Rozwój turystyki pociąga za sobą rozwój innych sektorów, takich jak: transport, łączność czy budownictwo, które mogą stwarzać realne zagrożenie dla środowiska naturalnego. Efektem przeciążenia ruchem turystyczno-rekreacyjnym obszarów charakteryzujących się najwyższymi walorami przyrodniczo-krajobrazowymi jest wystąpienie sytuacji konfliktowych pomiędzy zagospodarowaniem i użytkowaniem turystyczno-rekreacyjnym a ochrona wartości przyrodniczych, kulturowych i krajobrazowych. Rekreacja i turystyka powinny rozwijać się w sposób zorganizowany, stwarzając możliwość ochrony najbardziej cennych terenów powiatu. Infrastruktura musi spełniać wymagania ochrony środowiska a rozmieszczenie ośrodków wypoczynkowych i urzędzeń obsługi ruchu turystycznego należy planować

w miejscach najmniej konfliktowych. Jednym z elementów zagospodarowania turystycznego są m.in.: piesze i rowerowe szlaki turystyczne, wieże i punkty widokowe, ścieżki dydaktyczne, które powinny być wyznaczone w ścisłej współpracy z przyrodnikami.

Stosowanie środków ochrony roślin zubaża florę segetalną stosowanie nawozów powoduje eutrofizację ekosystemów przyległych do upraw. Zatem wśród rolników będą promowane: zasady Kodeksu Dobrych Praktyk Rolniczych (KDPR), rozwój rolnictwa ekologicznego i agroturystyki. Istotnym narzędziem wspomagającym osiągnięcie celów w zakresie zachowania bioróżnorodności powiatu będzie realizacja przez rolników odpłatnych programów rolno środowiskowych. Bardzo ważne będzie prowadzenie działań mających na celu wzrost świadomości społecznej, gdyż ochrona różnorodności biologicznej nie będzie możliwa bez szerokiej akceptacji i udziału społeczeństwa. Takie działania będą kontynuowane w formie organizacji konkursów i olimpiad ekologicznych, tworzenia ścieżek edukacyjnych a także współpracy ze szkołami.

Efektywna edukacja ekologiczna, która przełoży się na ograniczenie degradacji środowiska, wymaga krzewienia wiedzy ekologicznej wśród mieszkańców na każdym szczeblu edukacji, a także kadr zatrudnionych w gospodarce i administracji.

Szereg działań z zakresu ochrony przyrody prowadzą nadleśnictwa, szczególnie w zakresie wskazywania potencjalnych obszarów lub obiektów do objęcia ochroną prawną a także prowadzenia edukacji ekologicznej.

Kierunki działań:

1. Bieżąca ochrona obszarów i obiektów prawnie chronionych,
2. Powołanie nowych obszarów i obiektów prawnie chronionych,
3. Dalsze prace nad wdrażaniem sieci Natura 2000, w tym opracowanie planów ochrony tych obszarów oraz wdrożenie systemu korytarzy ekologicznych je łączących,
4. Utrzymanie różnorodności biologicznej siedlisk,
5. Stworzenie warunków migracji i bytowania zwierzętom i organizmom wodnym,
6. Podejmowanie działań zapobiegających niszczeniu terenów najcenniejszych przyrodniczo w wyniku działalności człowieka oraz ich ochrona przed zainwestowaniem,
7. Analiza ruchu turystycznego na obszarach objętych ochroną prawną,

8. Przestrzeganie wymagań ochrony środowiska w odniesieniu do obiektów turystycznych i rekreacyjnych,
 9. Rozwój szlaków turystycznych, zgodnie z zachowaniem wymagań ochrony przyrody,
 10. Ochrona walorów lokalnego krajobrazu
 11. Promowanie istniejących form ochrony przyrody i miejsc cennych przyrodniczo oraz zasad ich ochrony,
 12. Rozwój systemu ścieżek przyrodniczo-edukacyjnych, ścieżek spacerowych oraz stanowisk i urządzeń dydaktycznych, w uzgodnieniu z przyrodnikami.
- Kierunki działań dotyczące edukacji ekologicznej w zakresie ochrony przyrody w systemie formalnym i nieformalnym zostały uwzględnione w par. 4.4.1. Edukacja ekologiczna.

6. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego powiatu

6.1. Zarys historii obszaru Powiatu

Powiat Stargardzki istnieje od 01 stycznia 1999 roku. Jest szóstym, co do wielkości powiatem województwa zachodniopomorskiego. Zlokalizowany jest w południowo - zachodniej części województwa, w odległości 36 km od Szczecina - stolicy województwa.

Od północy graniczy z Powiatami Goleniowskim i Łobeskim, od zachodu z Powiatem Gryfińskim i miastem grodzkim Szczecinem, od wschodu z Powiatem Drawskim, od południa zaś z Powiatami Choszczeńskim i Pyrzyckim. Powiat składa się z 10 gmin o różnym statusie. Gmina - Miasto Stargard Szczeciński posiada status gminy miejskiej. Stargard Szczeciński, który jest stolicą i zarazem siedzibą władz powiatowych stanowi główny ośrodek administracyjny, gospodarczy i kulturalny Powiatu. Cztery gminy - Chociwel, Dobrzany, Ińsko i Suchań - posiadają status gmin miejsko-wiejskich, a pozostałe pięć - Dolice, Kobylanka, Marianowo, Stara Dąbrowa i Stargard Szczeciński – są gminami typowo wiejskimi.

Struktura zagęszczenia ludności Powiatu jest nierównomierna. Najwięcej osób na 1 km² przypada w Stargardzie Szczecińskim 1442 (w 2009 r. - 1 457), najmniejszą gęstość zaludnienia wykazuje gmina Ińsko. W pozostałych gminach

gęstość zaludnienia waha się na podobnym poziomie, ok. 33 osoby na 1 km². Z danych Głównego Urzędu Statystycznego wynika, iż Powiat Stargardzki na dzień 31 grudnia 2013 roku zamieszkiwało 120726 osób (w 2009r.- 119 321 osób).

W panoramie gospodarczej Powiatu Stargardzkiego dominuje rolnictwo. Jest ono źródłem utrzymania dużej części ludności gmin Powiatu. Użytki rolne zajmują przeszło 93 tysiące hektarów.

Oś komunikacyjną Powiatu stanowią fragmenty dróg krajowych: nr 10 i nr 20. Pierwsza z nich prowadzi ze Szczecina do Bydgoszczy, a dalej do Torunia i Warszawy. Druga z nich to droga krajowa prowadząca do Gdańskai. Od dróg krajowych odchodzi sieć dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych. Przez Powiat przebiegają także linie kolejowe, które zapewniają bezpośrednie połączenie między innymi z Wrocławiem, Krakowem, Warszawą, Gdańskiem, Poznaniem i Szczecinem.

Granice Powiatu obejmują część rozległej Niziny Szczecińskiej, Nizinę Pyrzycką, na której znajduje się największe jezioro Ziemi Stargardzkiej – Miedwie, oraz fragment Pojezierza Zachodniopomorskiego. Teren Powiatu położony jest na równinach: Pyrzycko-Stargardzkiej, Nowogardzkiej oraz na Pojezierzu Ińskim. Obecna rzeźba terenu została ukształtowana w dobie lodowca skandynawskiego i jego wód roztopowych. Dominują tereny równinne i nizinne. We wschodniej części powiatu ciągną się równoleżnikowo pasma wzgórz, z których najwyższe – Góra Głowacz wznosząca się ma wysokości 180 m n.p.m. – położona jest na Wyżynie Ińskiej. Rzeźbę terenu urozmaicają doliny rzek, z których największe Płonia i Ina – wpadające do jeziora Dąbie. Występują tu także liczne krainy pojezierne z bogatą florą i fauną, czystymi wodami. Dla ochrony wartości przyrodniczych w Powiecie wyodrębniono Park Krajobrazowy, rezerваты przyrody oraz obszary NATURA 2000.

6.2. Krajobraz kulturowy

Pomimo utraty zasadniczej części zabudowy do najcenniejszych należy zespół urbanistyczny Starego Miasta w Stargardzie Szczecińskim. Czytelny jest układ miejski wyznaczony przez ulice i rynek staromiejski, w granicach wyznaczonych przez średniowieczne obwarowania miejskie. Znacznej degradacji doznały zespoły staromiejskie miasteczek powiatu, w tym: Chociwła i Ińska. Na uwagę w kategorii miasteczek zasługuje dobrze zachowany układ staromiejski Suchania.

Zasadniczo czytelne w terenie są rozplanowania wsi o metryce średniowiecznej i nowożytnej. W zabudowie wsi dominują budowle kościelne i zespoły rezydencjonalne dworsko-parkowe.

6.3. Zabytki nieruchomości

Do najcenniejszych obiektów należą:

Zabudowa miejska: Stargard Szczeciński (kościół Mariacki i plebanie-pomnik historii, pojoannicki kościół św. Jana Chrzciciela, ratusz miejski, obwarowania miejskie (mury z zespołem bram, baszt, bastei etc.)- pomnik historii, arsenał, kamienice: gotycka i renesansowa. Fary w Chociwlu i Suchaniu. Fragmenty murów obronnych w Chociwlu i Ińsku.

Zabudowa wsi:

W krajobrazie wsi powiatu można wyodrębnić następujące elementy zabudowy: kościoły, bramki i furty cmentarne, zespoły dworsko-parkowe, zamki.

Do unikatowych należy klasztor cysterek w Marianowie, najlepiej zachowany na terenie Pomorza Zachodniego.

Kościół: do najstarszych o metryce XIII. wiecznej należą: Krąpiel, Strachocin, Wapnica. Bardzo liczne są kościoły gotyckie m.in.: Bobrowniki, Brańcin, Dzwonowo, Grzędzice, Koszewko, Koszewo, Krępczewo, Kunowo, Łęczycza, Małkocin, Nowa Dąbrowa, Pęczino, Sądów, Święte, Tychowo i wiele innych. Na uwagę zasługują wieże kościelne w konstrukcji szkieletowej, drewnianej m.in.: Kania, Linówko, Lubowo (unikatowa konstrukcja izbicowa), Modrzewo, Słodkówko.

W sąsiedztwie budowli sakralnych zachowały się średniowieczne bramki i furty cmentarne m.in.: Bielkowo, Brańcin, Sadłowo, Suchań, Ulikowo, Żarowo.

Kolejnym elementem stanowiącym dominanty wiejskich panoram są zespoły dworsko-parkowe w tym m.in.: Barzkowice, Bytowo, Dobropole Pyrzyckie, Dzwonowo, Karkowo, Koszewko, Koszewo, Krąpiel, Małkocin, Storkowo i in.

Towarzyszą im parki dworskie.

Na uwagę zasługują zamki, w tym najcenniejszy, pierwotnie rycerski zamek joannicki w Pęczynie oraz relikty zamków w: Krępczewie, Krzywnicy, Szadzku, Wapnicy. Z zabudowy folwarcznej warto wspomnieć o budynkach gospodarczych i inwentarskich w Pęczynie.

- Zabudowa chłopska mieszkalna i gospodarsko-inwentarska, głównie murowana, o metryce XIX.- i XX. wiecznej. Do najcenniejszych należą stosunkowo nieliczne budynki wzniesione w konstrukcji drewnianej, szkieletowej (ryglowe).
- Zabytki techniki: najstarsza na Pomorzu Zachodnim linia kolei wąskotorowej relacji Stargard Szczeciński - Ińsko z budowlami inżynierskimi (w tym most kratownicowy w Żarowie) z 1895 r., autostrada Berlin-Królewiec z lat 30. XX w. Młyny w: Bytowie, Suchaniu, Suchanówku (ryglowy); wiatrak holenderski w Tychowie.

Cmentarze wiejskie.

Na terenie powiatu występują liczne cmentarze przykościelne i polowe. Warto w tym miejscu wspomnieć lapidaria w gminie Kobylanka: Cisewo, Kobylanka, Morzyczyn, Motaniec, Reptowo utworzone na bazie cmentarzy poewangelickich, dzięki staraniom lokalnych społeczności i wsparciu władz samorządowych. Cmentarz w Morzyczynie stał się elementem tzw. Parku Pamięci.

Często spotykane są pomniki upamiętniające mieszkańców wsi i miasteczek poległych w czasie I wojny światowej.

6.4. Zabytki ruchome

Najcenniejsze wyposażenie zachowało się w kościołach w: Chociwlu, Dzwonowie, Koszewku, Krępcowie, Kunowie, Marianowie, Odargowie, Pęzinie.

Warto też wspomnieć średniowieczne malowidła ściennie w Grzędzicach, sakramentaria w Białuniu, Kunowie, Poczerninie; średniowieczne i nowożytny dzwony w: Bytowie, Czertyniu, Koszewku, Warszynie. Do unikatowych zabytków należą: krzyż pokutny w Stargardzie Szczecińskim z 1542 r. czy krzyż dziękczynny w Krępcowie z XVI w.

6.5. Zabytki archeologiczne

Specyfikacja ochrony zabytków archeologicznych polega m.in. na wykorzystaniu zasobów kulturalnych umożliwiających nie tylko ingerencję funkcjonalno przestrzenną z istniejącą strukturą osadniczą lecz również przyczynia się do ograniczenia zbędnych działań inwestycyjnych na terenach zabytkowych. Traktując

zabytki kultury materialnej (stanowiska archeologiczne) jako składnik krajobrazu należy dążyć do zachowania środowiska, w którym powstały lub do udokumentowania w źródłach naukowo- konserwatorskich.

Na terenie powiatu zlokalizowane są liczne grodziska, kurhany i megality o własnej formie terenowej:

- na terenie Gminy Chociwel zaewidencjonowano 205 stanowisk archeologicznych, w ramach strefy „W.I”-14, strefy „W.II”- 168,
- w gminie Marianowo- 235 stanowisk, w ramach strefy „W. II”-26, „W.III”-208,
- w Gminie Dobrzany- 167- stanowisk archeologicznych, w ramach strefy „W.I”-4, „W.II”-18, „W.III”-145,
- w Gminie Dolice 476 stanowisk archeologicznych , w ramach strefy „ W.II”- 71, „ W.III”- 378, „W.I”- 27
- w Gminie Ińsko - 148 stanowisk archeologicznych, w ramach strefy „W.I”- 3, „W.II”- 8, „W.III”-137,
- w Gminie Kobylanka- 129 stanowisk archeologicznych, w ramach strefy „ W.II”- 16, „W.III”- 113,
- w Gminie Marianowo - 234 stanowiska archeologiczne w ramach „W.II”- 26, „W.III”-208,
- w Gminie Stara Dąbrowa - 225 stanowisk archeologicznych,
- w Gminie Stargard Szczeciński- 640 stanowisk archeologicznych w ramach strefy „W.I”- 5, „W.II”- 29, „W.III”- 654,
- w Gminie Miasto Stargard Szczeciński- 173 stanowisk archeologicznych

Ochrony wartości archeologicznych wyznacza się strefy ochrony archeologicznej WI, W II, W III.

Strefa "W.I." -pełnej ochrony archeologiczno- konserwatorskiej wykluczającej wszelką działalność inwestycyjną i inną. Strefa "W.I." obejmuje stanowiska wpisane do rejestru zabytków oraz ujęte w ewidencji Służb Ochrony Zabytków.

6.6. Zabytki w zbiorach muzealnych i innych

Jedyną placówką muzealną na terenie powiatu jest Muzeum Archeologiczno-Historyczne w Stargardzie Szczecińskim. Muzeum prowadzi bardzo aktywną

działalność, także w zakresie inwentaryzacji, badań, prac naukowych i wydawniczych (m.in. wydało osiem tomów „Stargardii. Rocznika Muzeum w Stargardzie”).

6.7. Rezerваты przyrody

Na terenie powiatu jest wiele malowniczych zakątków. Miejscem, które warto zobaczyć to Iński Park Krajobrazowy, w którym znajduje się także kilka rezerwatów przyrody:

- „Głowacz” – rezerwat leśny o pow. 78,7 ha, chroni krajobraz polodowcowy
- „Kamienna Buczyna” o pow. 15,27 ha i „Wyspa Sołtyski” o pow. ca 22, 9 ha - utworzone dla ochrony kwaśnej buczyny i żyznej buczyny,
- „Bórbagno Miałka” - ochrona boru bagiennego, pow. 34,2 ha,
- „Krzemieńskie Źródlika” - zachowanie kompleksu bagiennych lasów o charakterze źródliskowym, pow. ca 76 ha,
- „Źródliskowe Zbocza” – rezerwat krajobrazowy, zachowanie krajobrazu o dużych deniwelacjach na Pojezierzu Ińskim wraz z licznymi źródliskami i wysiękami oraz występujących na tym terenie olsów, zwłaszcza w odmianie źródliskowej oraz zespołów żyznej i kwaśnej buczyny niżowej. pow. 52,21 ha.

Znajduje się tutaj 18 jezior o powierzchni powyżej 5 ha i 45 mniejszych. Największym akwenem jest jezioro Ińsko o powierzchni 596 ha, niezwykle urokliwe połączenie pięciu rynien otoczonych wzniesieniami, z trzema wyspami - największa z nich, będąca rezerwatem przyrody Wyspa Sołtyski, zajmuje około 20 ha.

Na terenie parku preferuje się uprawianie turystyki pieszej, rowerowej, konnej oraz wodnej. Są tu cztery szlaki turystyczne przeznaczone zarówno do turystyki pieszej jak i rowerowej. Szlaki poprowadzono przez najciekawsze rejony w sąsiedztwie obiektów przyrodniczych i obiektów kultury materialnej. Poza Ińskim Parkiem Krajobrazowym dla ochrony wartości przyrodniczych w powiecie wyodrębniono rezerваты przyrody:

- „Gogolewo” – o pow. 3 ha. Obszar łąk w dolinie rzeki Krąpiel. Stanowiska pełnika europejskiego i in. rzadkich gatunków roślin na łąkach rdestowo- ostrożeńiowych,
- „Ozy Kiczarowskie” – wał ozowy – twór geologiczny powstały w trakcie wycofywania się lodowca, o pow. 4,7 ha. Zlokalizowany na pń.-wsch. od Stargardu Szczecińskiego, przecina go droga Stargard Szczeciński -Chociwel,
- „Dęby Sądowskie”- fragment lasu grądowego z pomnikowymi okazami dębów i stanowiskami roślin chronionych m.in. storczyków w runie, pow. ca 3 ha.

6.8. Obszar chronionego krajobrazu

Znaczna część gmin: Ińsko, Chociwel i Dobrzany położona jest na terenie *Ińskiego Parku Krajobrazowego*. Został on utworzony w 1981 roku, rozciąga się na powierzchni 17763 ha, a jego otulina obejmuje 26240 ha. Bogactwem Parku jest świat przyrody. Dotychczas rozpoznano 699 gatunków roślin naczyniowych, co stanowi 45% stanu flory Pomorza. Występuje tu 28 gatunków roślin prawnie chronionych, w tym 22 znajdujące się pod całkowitą ochroną. Lasy zajmują prawie połowę powierzchni Parku. W północnej części dominują drzewostany mieszane o bogatym składzie gatunkowym, w południowej - drzewostany bukowe. Lasy stanowią doskonałą ostoję dla dzikiej zwierzyny. Oprócz dużych ssaków łownych jak sarny, dziki i jelenie, żyją w nich również mniejsze ssaki: zające, piżmaki, borsuki, tchórze, jenoty, gronostaje, łasice, wydry, bobry. Dzięki licznie występującym na terenie Parku siedliskom wodno-błotnym, bardzo bogato reprezentowana jest awifauna. Żyją tu i mają swoje stanowiska lęgowe ptaki rzadkie i chronione jak bielik, kania ruda, bocian czarny i biały, bąk, błotniak stawowy, orlik krzykliwy, zimorodek, żuraw. W jeziorach obficie występują ryby, również te rzadkie - jak sieja i sielawa. Obszar parku jest atrakcyjny pod względem krajoznawczym i turystycznym. Z jeziora Ińsko wypływa rzeka Ina. Jezioro jest złożone z pięciu rynien i okolone przeważnie wysokimi brzegami..

Plan ochrony Ińskiego Parku Krajobrazowego został zatwierdzony rozporządzeniem Nr 36/2005 Wojewody Zachodniopomorskiego z dnia 10 listopada 2005 r. w sprawie planu ochrony Ińskiego Parku Krajobrazowego.

Ponadto kilka obszarów powiatu zostało włączonych do Europejskiej Sieci Ekologicznej NATURA 2000. Są to m.in. *Dolina Krąpieli*, *Ostoja Ińska* oraz *Jezioro Miedwie i okolice*.

Powiat należy do regionów o średniej lesistości. Zasoby leśne posiadają dużą wartość rekreacyjną, gospodarczą i ekologiczną, a także stanowią bazę surowcową dla przemysłu drzewnego.

Obszar Powiatu zarządzają między sobą Nadleśnictwa: Kliniska, Dobrzany, Łobez i Choszczno. Leżące na terenie powiatu kompleksy leśne południowej części Puszczy Goleniowskiej zostały uznane za Leśny Kompleks Promocyjny *Lasy Puszczy Bukowej i Goleniowskiej* (od 1 lipca 1996). Lasy te mają wielkie znaczenie dla mieszkańców aglomeracji szczecińskiej i zajmują ważną pozycję w ogólnokrajowym systemie ochrony przyrody. Większość lasów skupiona jest

w dużych kompleksach. Przeważnie są to lasy mieszane. Drzewostany liściaste zostały w znacznym stopniu przekształcone w lasy sosnowe z domieszką świerku. Gatunkiem dominującym jest sosna i buk. Największy odsetek gruntów leśnych znajduje się w gminie Kobylanka, Ińsko, Chociwel oraz Dolice. Najmniej terenów leśnych znajduje się w gminie Stara Dąbrowa oraz w Stargardzie Szczecińskim.

7. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

7.1 Zabytki nieruchome w rejestrze Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków:

MIEJSCOWOŚĆ	GMINA	OBIEKT	NUMER	DATA
	Marianowo	linia kolejowa wąskotorowa	111	2002-12-21
	Stara Dąbrowa	linia kolejowa wąskotorowa	111	2002-12-21
	Dobrzany	linia kolejowa wąskotorowa	111	2002-12-21
	Ińsko	linia kolejowa wąskotorowa	111	2002-12-21
	Chociwel	linia kolejowa wąskotorowa	111	2002-12-21
	Stargard Szczeciński	linia kolejowa wąskotorowa	111	2002-12-21
Barzkowice	Stargard Szczeciński	pałac	872	1979-06-21
Barzkowice	Stargard Szczeciński	park dworski	34	2000-04-14
Barzkowice	Stargard Szczeciński	Kościół św. Piotra i Pawła	1202	2013-10-07
Barzkowice	Stargard Szczeciński	Cmentarz przykościelny i kaplica cmentarna	1202	2013-10-07
Biała	Dobrzany	kościół MB Bolesnej	364	1958-09-12
Białuń	Stara Dąbrowa	kościół św. Michała Archanioła	483	1963-12-21
Bielkowo	Kobylanka	kościół św. Anny	293	1958-07-05
Bobrowniki	Chociwel	park dworski	998	1982-10-27
Bobrowniki	Chociwel	kościół Narodzenia NMP	360	1958-09-12
Bralecin	Dolice	park dworski	368	1959-02-14
Bralecin	Dolice	cmentarz przykościelny	1102	1989-06-26

MIEJSCOWOŚĆ	GMINA	OBIEKT	NUMER	DATA
Brańcin	Dolice	kościół św. Brata Alberta	530	1965-12-22
Brudzewice	Stargard Szczeciński	Cmentarz przykościelny	1201	2013-09-30
Brudzewice	Stargard Szczeciński	Kościół Jezusa Chrystusa Króla Wszehświata	1201	2013-09-30
Bród	Chociwel	park dworski	973	1982-07-01
Bród	Chociwel	pałac	1044	1984-09-25
Bród	Chociwel	Kościół św. Piotra i Pawła	710	2010-09-28
Bród	Chociwel	Cmentarz przykościelny	710	2010-09-28
Brzezina	Dolice	park dworski	1010	1983-09-02
Bytowo	Dobrzany	park dworski	981	1982-07-02
Bytowo	Dobrzany	kościół św. Wojciecha BM	469	1963-12-21
Bytowo	Dobrzany	pałac /ruina/	81	2001-10-23
Bytowo	Dobrzany	młyn	1077	1988-12-20
Chociwel	Chociwel	dom młynarza, ul. Kołat 3	1051	1985-03-22
Chociwel	Chociwel	kościół MB Bolesnej	63	1955-07-30
Chociwel	Chociwel	teren Starego Miasta	80	1956-02-27
Czertyń	Ińsko	park dworski	980	1982-07-02
Dalewo	Marianowo	kościół (ruina)	234	1957-10-22
Dalewo	Marianowo	cmentarz przykościelny	1227	1993-07-07
Dobropole Pyrzyckie	Dolice	park dworski	1009	1983-09-02
Dobropole Pyrzyckie	Dolice	pałac	1039	1984-09-28
Dobrzany	Dobrzany	kościół św. Michała Archanioła	1210	1992-03-19
Dobrzany	Dobrzany	cmentarz przykościelny	1210	1992-03-19
Dolice	Dolice	park dworski	1031	1983-11-07
Dolice	Dobrzany	Kościół prawosławny/otoczenie/	1178	1991-03-19
Dolice	Dolice	kościół Chrystusa Króla	350	1958-09-12
Dzwonowo	Marianowo	park dworski	1363	1998-01-30
Dzwonowo	Marianowo	dziejnieniec folwarczny	1357	1997-12-16
Dzwonowo	Marianowo	pałac	1357	1997-12-16
Dzwonowo	Marianowo	kościół św. Jana Ew.	359	1958-09-12

MIEJSCOWOŚĆ	GMINA	OBIEKT	NUMER	DATA
Goglewo	Marianowo	kościół MB Częstochowskiej	362	1958-09-12
Golina	Stargard Szczeciński	Kościół NMP Pośredniczki Łask	1198	2013-09-30
Golina	Stargard Szczeciński	Cmentarz przykościelny	1198	2013-09-30
Grabowo	Stargard Szczeciński	kościół św. Anny	544	2009-12-07
Grabowo	Stargard Szczeciński	cmentarz przykościelny	544	2009-12-07
Grzędzice	Stargard Szczeciński	kościół śś. Ap. Piotra i Pawła	50	1955-07-30
Ińsko	Ińsko	teren Starego Miasta	79	1956-02-27
Ińsko	Ińsko	stacja kolejowa wąskotorowa	111	2002-12-21
Ińsko	Ińsko	mury obronne ul. Ogrodowa	243	2005-12-22
Kamienny Most	Chociwel	park dworski	850	1979-01-26
Kamienny Most	Chociwel	cmentarz polowy, pomniki I wojna św.	282	2006-11-20
Kamienny Most	Chociwel	pałac	1046	1984-10-31
Kania	Chociwel	park dworski	977	1982-07-01
Kania	Chociwel	kościół św. Stanisława Kostki	470	1963-12-21
Kania	Chociwel	most kolejowy wąskotorowy	111	2002-12-21
Kania	Chociwel	pałac	1047	1984-09-25
Karkowo	Chociwel	pałac	1122	1990-04-27
Karkowo	Chociwel	park dworski	976	1982-07-01
Kępno	Dobrzany	cmentarz przykościelny	1211	1992-03-19
Kępno	Dobrzany	kościół św. Józefa	1211	1992-03-19
Kępno	Dobrzany	wieża kościoła św. Józefa	537	1965-12-22
Kicko	Stara Dąbrowa	kościół MB Częstochowskiej	471	1963-12-21
Klępino	Stargard Szczeciński	kościół Narodzenia NMP	1111	1989-10-30
Klępino	Stargard Szczeciński	cmentarz polowy	1189	1991-08-30
Klępino	Stargard Szczeciński	cmentarz przykościelny	1111	1989-10-30
Kolin	Dolice	park dworski	1028	1983-09-29

MIJSCOWOŚĆ	GINA	OBIKT	NUMER	DATA
Kolin	Dolice	kościół Przemienienia Pańskiego	782	1976-10-21
Koszewko	Stargard Szczeciński	kościół św. Teresy od Dzieciątka Jezus	473	1963-12-21
Koszewko	Stargard Szczeciński	cmentarz przykościelny	1266	1994-08-26
Koszewko	Stargard Szczeciński	pałac	1258	1994-02-18
Koszewko	Stargard Szczeciński	park dworski	1266	1994-08-26
Koszewo	Stargard Szczeciński	park dworski	1220	1994-08-26
Koszewo	Stargard Szczeciński	kościół Niepokalanego Poczęcia NMP	472	1963-12-21
Koszewo	Stargard Szczeciński	pałac	1219	1993-03-22
Krąpiel	Stargard Szczeciński	pałac	173	2004-07-26
Krąpiel	Stargard Szczeciński	park dworski	173	2004-07-26
Krępczewo	Dolice	zamek (ruina), otoczenie	158	2004-01-13
Krępczewo	Dolice	park dworski	1015	1983-09-27
Krępczewo	Dolice	kościół MB Częstochowskiej	458	1963-12-16
Krzemień	Dobrzany	cmentarz przykościelny	1212	1992-03-20
Krzemień	Dobrzany	kościół Wniebowzięcia NMP	1212	1992-03-20
Krzywnica	Stara Dąbrowa	kościół św. Stanisława BM	538	1965-12-22
Kunowo	Kobylanka	kościół MB Królowej Polski	474	1963-12-21
Linówko	Ińsko	cmentarz przykościelny	1213	1992-04-20
Linówko	Ińsko	dzwonnica przy kościele MB Różańcowej	1213	1992-04-20
Linówko	Ińsko	park dworski	997	1982-10-27
Lipka	Dolice	kościół (ruina)	1146	1990-09-26
Lipka	Dolice	park dworski	1062	1985-01-07
Lipka	Dolice	cmentarz przykościelny	1146	1990-09-26
Lisowo	Chociwel	park dworski	975	1982-07-01

MIJSCOWOŚĆ	GMINA	OBIĘKT	NUMER	DATA
Lisowo	Chociwel	Kościół Matki Boskiej Częstochowskiej	1209	2013-12-04
Lisowo	Chociwel	Cmentarz przykościelny	1209	2013-12-04
Lubowo	Stargard Szczeciński	dzwonnica przy kościele Świętej Rodziny	357	1958-09-12
Lutkowo	Dobrzany	kościół Chrystusa Króla	1321	1996-10-15
Lutkowo	Dobrzany	cmentarz przykościelny	1321	1996-10-15
Łęczycza	Stara Dąbrowa	kościół Ofiarowania NMP	95	1956-05-14
Łęczyna	Stara Dąbrowa	park dworski(teren i zabudowa)	54	2000-10-12
Łęczyna	Stara Dąbrowa	dwór	54	2000-10-12
Łęczyna	Stara Dąbrowa	folwark (teren i zabudowa)	54	2000-10-12
Małkocin	Stargard Szczeciński	dwór z oficyną	798	1977-06-03
Małkocin	Stargard Szczeciński	park dworski	879	1979-09-26
Małkocin	Stargard Szczeciński	gołębnik	1322	1996-10-15
Małkocin	Stargard Szczeciński	kościół św. Józefa	361	1958-09-12
Marianowo	Marianowo	kościół Niepokalanego Poczęcia NMP (pocysterski)	358	1958-09-12
Marianowo	Marianowo	założenie klasztorne pocysterskie	1228	1993-08-25
Marianowo	Marianowo	park klasztoru pocysterskiego	1228	1993-08-25
Miałka	Ińsko	park dworski	982	1982-07-02
Modrzewo	Suchań	Kościół Matki Boskiej Różańcowej	771	2010-12-06
Modrzewo	Suchań	Cmentarz Przykościelny	771	2010-12-06
Mogilica	Dolice	park dworski	1064	1985-01-07
Morzycza	Dolice	wieża "Stary Piotr" (ruina)	241	1957-10-22
Morzycza	Dolice	kościół	247	1957-10-22
Morzycza	Dolice	park dworski	1021	1983-09-27
Moskorzyn	Dolice	cmentarz przykościelny	1101	1989-06-26
Moskorzyn	Dolice	park dworski	1061	1985-01-07
Moskorzyn	Dolice	kościół św. Stanisława BM	1101	1989-06-26
Nosowo	Suchań	kościół św. Franciszka z Asyżu	1071	1988-01-04

MIEJSCOWOŚĆ	GMINA	OBIEKT	NUMER	DATA
Nosowo	Suchań	Cmentarz przykościelny	1211	2013-12-10
Nowa Dąbrowa	Stara Dąbrowa	kościół MB Pocieszenia	475	1963-12-21
Nowa Dąbrowa	Stara Dąbrowa	park dworski	1185	1991-05-31
Nowa Dąbrowa	Stara Dąbrowa	pałac	1081	1988-06-08
Odargowo	Dobrzany	kościół Przemienienia Pańskiego	476	1963-12-21
Ognica	Dobrzany	kościół śś. Ap. Piotra i Pawła	477	1963-12-21
Oświno	Chociwel	park dworski	972	1982-07-01
Parlino	Stara Dąbrowa	kościół Miłosierdzia Bożego	369	1959-06-06
Parlino	Stara Dąbrowa	cmentarz przykościelny	1119	1990-01-10
Pęzino	Stargard Szczeciński	park dworski	22	1955-04-22
Pęzino	Stargard Szczeciński	zamek	22	1955-04-22
Pęzino	Stargard Szczeciński	kościół Wniebowzięcia NMP	62	1955-07-30
Płoszków	Dolice	park dworski	1014	1983-09-02
Poczernin	Stargard Szczeciński	kościół św. Michała Archanioła	356	1958-09-12
Pomietów	Dolice	kościół (ruina)	1115	1990-01-10
Pomietów	Dolice	cmentarz przykościelny	1115	1990-01-10
Rosowo	Stara Dąbrowa	kościół św. Katarzyny	478	1963-12-21
Rzeplino	Dolice	park dworski	1011	1983-09-02
Rzeplino	Dolice	kościół MB Różańcowej	463	1963-12-16
Sadłowo	Suchań	kościół NSPJ	479	1963-12-21
Sadłowo	Suchań	Cmentarz przykościelny	1206	2013-10-29
Sądów	Dolice	kościół św. Andrzeja Boboli	775	1976-07-20
Sądów	Dolice	park dworski	1045	1985-01-07
Sądów	Dolice	pałac	1330	1996-12-20
Sątyrz	Chociwel	park dworski	974	1982-07-01
Skalin	Stargard Szczeciński	kościół MB Różańcowej	480	1963-12-21
Skrzany	Dolice	park dworski	1013	1983-09-02
Słodkowo	Suchań	kościół św. Józefa	539	1965-12-22
Słodkowo	Suchań	Cmentarz przykościelny	1206	2013-10-30

MIEJSCOWOŚĆ	GMINA	OBIEKT	NUMER	DATA
Słodkówko	Suchań	kościół MB Szkaplerznej	482	1963-12-21
Słodkówko	Suchań	Cmentarz przykościelny	1210	2013-12-10
Smogolice	Stargard Szczeciński	kościół śś. Ap. Piotra i Pawła	767	1976-01-15
Stara Dąbrowa	Stara Dąbrowa	dwór	1184	1991-05-24
Stara Dąbrowa	Stara Dąbrowa	park dworski	1183	1991-05-24
Stargard Szczeciński	miasto Stargard Szczeciński	kamienica ob. hotel, ul. Kuśnierzy 5	5	1999-05-19
Stargard Szczeciński	miasto Stargard Szczeciński	linia kolejowa wąskotorowa	111	2002-12-21
Stargard Szczeciński	miasto Stargard Szczeciński	pałac (ob. MDK), ul. Portowa 3	8	1999-06-19
Stargard Szczeciński	miasto Stargard Szczeciński	pałac (Giżynek)	1052	1984-09-25
Stargard Szczeciński	miasto Stargard Szczeciński	kościół Ducha Św. (otoczenie)	347	2008-04-22
Stargard Szczeciński	miasto Stargard Szczeciński	kościół Św. Krzyża (Kluczewo)	292	1958-07-05
Stargard Szczeciński	miasto Stargard Szczeciński	młyn ob. hotel-restauracja, ul. Gdańska 5	180	2004-10-12
Stargard Szczeciński	miasto Stargard Szczeciński	wodociągowa wieża ciśnień ul. Czarnieckiego	198	2005-01-18
Stargard Szczeciński	miasto Stargard Szczeciński	budynek starostwa powiatowego ul. Skarbowa 1	39	2000-05-22
Stargard Szczeciński	miasto Stargard Szczeciński	Kamienica ul. Mieszka I 1 ob.Książnica Stargardzka	1167	1990-11-10
Stargard Szczeciński	miasto Stargard Szczeciński	teren ekspozycji krzyża pokutnego, ul. Gdańska/ul. Morska	1225	1993-06-21
Stargard Szczeciński	miasto Stargard Szczeciński	kościół polskokatolicki przy ul. Nadbrzeżnej	1324	1996-12-12
Stargard Szczeciński	miasto Stargard Szczeciński	szkoła przy ul. Kazimierza Wielkiego 17	1317	1996-09-12
Stargard Szczeciński	miasto Stargard	stacja kolejowa wąskotorowa	111	2002-12-21

MIEJSCOWOŚĆ	GMINA	OBIEKT	NUMER	DATA
Stargard Szczeciński	miasto Stargard Szczeciński	willa ul. Czarnieckiego 34/ otoczenie/ ob. Sanepid	10	2002-08-26
Stargard Szczeciński	miasto Stargard Szczeciński	teren Starego Miasta	40	1955-04-22
Stargard Szczeciński	miasto Stargard Szczeciński	kamienica, Rynek Staromiejski 4 ob. Muzeum Archeologiczno- Historyczne	1163	1990-11-08
Stargard Szczeciński	miasto Stargard Szczeciński	dom bractwa strzeleckiego, ul. Ochronna 9 / otoczenie/	1160	1990-11-06
Stargard Szczeciński	miasto Stargard Szczeciński	kamienica, Rynek Staromiejski 3 ob. Muzeum Archeologiczno- Historyczne	1155	1990-10-08
Stargard Szczeciński	miasto Stargard Szczeciński	kościół NMP Królowej Świata	275	1958-02-22
Stargard Szczeciński	miasto Stargard Szczeciński	drukarnia, ul. Śląska 1	797	1977-03-30
Stargard Szczeciński	miasto Stargard Szczeciński	kamienica, ul. Kazimierza Wielkiego 13 ob. Państwowa Szkoła I i II stopnia	371	1959-11-18
Stargard Szczeciński	miasto Stargard Szczeciński	organistówka renesansowa, ul. Bolesława Krzywoustego 12	558	1966-01-17
Stargard Szczeciński	miasto Stargard Szczeciński	organistówka gotycka, ul. Bolesława Krzywoustego 12	557	1966-01-17
Stargard Szczeciński	miasto Stargard Szczeciński	arsenał ob. archiwum, ul. Basztowa 2	355	1958-09-12
Stargard Szczeciński	miasto Stargard Szczeciński	spichlerz	372	1959-11-18
Stargard Szczeciński	miasto Stargard Szczeciński	obwarowania miejskie	231	1957-04-06
Stargard Szczeciński	miasto Stargard Szczeciński	ratusz, Rynek Staromiejski 1	540	1965-12-22
Stargard Szczeciński	miasto Stargard Szczeciński	cerkiew św. Piotra i Pawła	1042	1987-07-07
Stargard Szczeciński	miasto Stargard Szczeciński	kościół św. Jana Chrzciciela	3	1953-11-07
Stargard Szczeciński	miasto Stargard Szczeciński	odwach, Rynek Staromiejski 2 ob.	1154	1990-10-10

MIEJSCOWOŚĆ	GMINA	OBIEKT	NUMER	DATA
Stargard Szczeciński	miasto Stargard Szczeciński	kamienica, ul. Limanowskiego 26	592	2010-05-05
Stargard Szczeciński	Miasto Stargard Szczeciński	Kamienica ul. Limanowskiego 26	592	2010-05-05
Starzyce	Chociwel	park dworski	979	1982-07-01
Starzyce	Chociwel	park dworski*	1027	1983-09-29
Storkowo	Ińsko	pałac	53	2000-09-01
Storkowo	Ińsko	park dworski	985	1982-07-02
Storkowo Dolne	Ińsko	park dworski	986	1982-10-27
Storkówko	Stara Dąbrowa	park dworski	1094	1988-12-14
Strachocin	Stargard Szczeciński	cmentarz przykościelny	1129	1990-07-03
Strachocin	Stargard Szczeciński	kościół Św. Faustyny Kowalskiej	375	1961-06-21
Strzebielewo	Dolice	kościół św. Józefa Rzemieślnika	464	1963-12-16
Strzyżno	Stargard Szczeciński	kościół MB Częstochowskiej	495	2009-12-17
Strzyżno	Stargard Szczeciński	cmentarz przykościelny z pomnikiem	495	2009-12-17
Strzyżno	Stargard Szczeciński	kaplica pogrzebowa	495	2009-12-17
Studnica	Ińsko	park dworski	984	1982-07-02
Suchanówko	Suchań	kościół Chrystusa Króla	1191	1991-09-02
Suchanówko	Suchań	cmentarz przykościelny	1191	1991-09-02
Suchanówko	Suchań	młyn wodny	778	1976-07-24
Suchań	Suchań	młyn z wyposażeniem, ul. Młyńska 19	143	2003-12-03
Suchań	Suchań	kościół MB Nieustającej Pomocy	291	1958-07-05
Suchań	Suchań	Cmentarz przykościelny	1213	2013-12-17
Sulino	Marianowo	Kościół św. Stanisława Biskupa Męczennika	1199	2013-09-30
Sulino	Marianowo	Cmentarz przykościelny	1199	2013-09-30
Szadzko	Dobrzany	kościół (ruina)	1150	1990-10-01
Szadzko	Dobrzany	cmentarz przykościelny	1150	1990-10-01

MIEJSCOWOŚĆ	GMINA	OBIEKT	NUMER	DATA
Szadzko	Dobrzany	zamek /relikty/ otoczenie	279	2006-09-28
Ścienne	Ińsko	park dworski	983	1982-07-02
Święte	Stargard Szczeciński	kościół św. Antoniego z Padwy	164	1956-08-28
Tolcz	Stara Dąbrowa	park dworski	1371	1998-05-05
Tolcz	Stara Dąbrowa	dwór (ruina)	1056	1984-09-25
Trzebiatów	Stargard Szczeciński	kościół Narodzenia NMP	235	1957-10-22
Trzebiatów	Stargard Szczeciński	cmentarz przykościelny	1117	1990-01-10
Trzebiatów	Stargard Szczeciński	dwór /otoczenie/	311	2007-05-31
Tychowo	Stargard Szczeciński	wiatrak holenderski	799	1977-06-30
Tychowo	Stargard Szczeciński	kościół Podwyższenia Krzyża Św.	165	1956-08-28
Wapnica	Suchań	kościół św. Jana Kantego	541	1965-12-22
Warszyn	Dolice	kościół św. Antoniego z Padwy	348	1958-09-12
Warszyn	Dolice	park dworski	1141	1990-09-05
Warszyn	Dolice	pałac	1142	1990-09-25
Warszyn	Dolice	wieża widokowa w parku dworskim	1141	1990-09-05
Wiechowo	Marianowo	cmentarz przykościelny	1110	1989-10-30
Wiechowo	Marianowo	wieża (ruina) przy kościele Miłosierdzia Bożego	1110	1989-10-30
Wieleń Pomorski	Chociwel	park dworski	978	1982-07-01
Wieleń Pomorski	Chociwel	Kościół MB Królowej Polski	780	2011-01-17
Wieleń Pomorski	Chociwel	Cmentarz przykościelny	780	2011-01-17
Wierzchłąd	Stargard Szczeciński	park dworski	962	1980-12-12
Witkowo	Stargard Szczeciński	kościół MB Różańcowej	354	1958-09-12
Ziemomyśl A	Dolice	cmentarz przykościelny	1159	1990-11-02
Ziemomyśl A	Dolice	kościół (ruina)	157	1956-08-01
Ziemomyśl A	Dolice	Park pałacowy	1175	2013-06-12

MIEJSCOWOŚĆ	GMINA	OBIEKT	NUMER	DATA
Żalęcino	Dolice	park dworski	1012	1983-09-02
Żalęcino	Dolice	kościół św. Maksymiliana Marii Kolbego	536	1965-12-22
Żarowo	Stargard Szczeciński	most kolejowy wąskotorowy	111	2002-12-21
Żukowo	Suchań	kościół św. Antoniego	363	1958-09-12
Żukowo	Suchań	Cmentarz przykościelny	1212	2013-12-16

7.2. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla powiatu

Rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 17.09.2010 r. zespół kościoła pod wezwaniem Najświętszej Marii Panny Królowej Świata oraz średniowieczne mury obronne położone w Stargardzie Szczecińskim zostały uznane za pomnik historii.

Obszar pomnika historii „Stargard Szczeciński zespół kościoła pod wezwaniem Najświętszej Marii Panny Królowej Świata oraz średniowieczne mury obronne” obejmuje kościół pod wezwaniem Najświętszej Marii Panny Królowej Świata, budynki plebanii oraz zespół obwarowań miejskich, na który składają się odcinki murów oraz Brama Młyńska (Portowa), Brama Wałowa, Brama Pырzycka, Baszta Białogłówka, Baszta Jeńców, Baszta Tkaczy (Lodowa), Baszta Morze Czerwone i trzy basteje.

8. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego powiatu

8.1. Analiza SWOT

Analiza mocnych i słabych stron oraz ocena szans i zagrożeń ma służyć określeniu podstawowych priorytetów programu opieki nad zabytkami. Należy zauważyć, iż niektóre aspekty mogą być zarówno atutem, jak i stwarzać problem w znalezieniu właściwych form opieki.

Silne strony	Słabe strony
- atrakcyjne położenie powiatu pod względem krajobrazowym,	- zbyt mały obszar objęty aktualnym planem zagospodarowania

<ul style="list-style-type: none"> - znaczne rozpoznanie zasobów dziedzictwa kulturowego z terenu powiatu, - duża ilość obiektów zabytkowych, - Iński Park Krajobrazowy - duża ilość szlaków pieszych i rowerowych - promocja zasobów dziedzictwa kulturowego powiatu 	<p>przestrzennego w gminach,</p> <ul style="list-style-type: none"> - mała liczba programów wspierania ochronę zabytków, - niewystarczająca świadomość społeczna o konieczności należytego dbania o zabytki, - zły stan techniczny obiektów zabytkowych.
--	---

Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> - rozwój turystyki i agroturystyki, - zwiększenie liczby tras turystycznych i szlaków o miejsca i obiekty zabytkowe, - rozbudowa baz turystycznych z wykorzystaniem obiektów i obszarów o wartościach historycznych i kulturowych, - uwzględnienie potrzeb ochrony w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, - dofinansowania z budżetów samorządowych na odnowę obiektów zabytkowych, - pozyskiwanie funduszy na prace remontowe, konserwatorskie czy renowacyjne przy zabytkach ze środków Unii Europejskiej 	<ul style="list-style-type: none"> - samowolne działania na zabytkach bez uzgodnień konserwatorskich, - brak wytycznych w planach zagospodarowania przestrzennego gmin do projektów budynków mieszkalnych i gospodarczych nawiązujących do miejscowej tradycji budownictwa

9. Założenia programowe

9.1. Priorytetowe cele i zadania Programu Opieki nad Zabytkami Powiatu Stargardzkiego

Według ustawy *o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* podstawową rolę w zarządzaniu dziedzictwem kulturowym na danym terenie odgrywają gminy. Organy powiatu mają prowadzić działania o charakterze ponadgminnym, a zakres kompetencji i zadań powiatu w tej kwestii jest dość ograniczony (określony w art. 103 ustawy). Zważywszy ten fakt, wydaje się, że organy powiatu powinny przede wszystkim inicjować działalność edukacyjną i popularyzatorską, skierowaną zarówno do społeczności lokalnej, jak i na zewnątrz. Powiat powinien prowadzić działania wspierające gminy, na wniosek zainteresowanych podmiotów, w zagospodarowaniu miejsc atrakcyjnych turystycznie, m. in. infrastruktury, oznakowania historycznie udokumentowanych szlaków kulturowych, ścieżek edukacyjnych, tras rowerowych itp. Powinien prowadzić również uzgodnienia w zakresie opieki nad zabytkami w poszczególnych gminach oraz podejmować współpracę z instytucjami i organizacjami działającymi na rzecz ochrony i promocji zasobów kulturowych powiatu.

Na podstawie przeprowadzonej w fazach poprzednich (poznawczej oraz diagnozy stanu) analizy istniejących materiałów oraz dokumentów o charakterze strategicznym i planistycznym, odnoszących się do Powiatu Stargardzkiego, a także po rozpoznaniu stanu zasobów środowiska kulturowego, określić można końcowy zestaw wniosków do dokumentu Programu Opieki nad Zabytkami Powiatu Stargardzkiego.

I tak, z punktu widzenia polityki zapisanej w dokumentach wszystkich szczebli wynika, iż ochrona dziedzictwa kulturowego winna służyć rozwojowi społeczno – gospodarczemu powiatu i regionu.

Rozwój ten dotyczyć winien przede wszystkim funkcji turystycznych i związanych z kulturą, i jako taki, ma szanse na uzyskanie wsparcia ze strony programów centralnych i regionalnych, w tym –finansowanych ze środków Unii Europejskiej. Jednocześnie integralnym elementem tych działań winna stać się rewitalizacja obszaru powiatu. Uznać także należy, iż problematyka ochrony obszarów i obiektów o walorach kulturowych jest dość dobrze osadzona we wszystkich poziomach dokumentów strategicznych państwa, województwa, powiatu.

Jako priorytet przyjęto:

1. świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego,
2. popularyzację i promocję dziedzictwa kulturowego regionu i edukację na temat dziedzictwa kulturowego regionu,
3. wspieranie działań społeczności lokalnej na rzecz ochrony środowiska kulturowego oraz uzgadnianie działań z zakresu opieki nad zabytkami na terenie powiatu.

9.2. Kierunki działań i zadania Programu Opieki nad Zabytkami Powiatu Stargardzkiego

Dla celów głównych określono kierunki działań i spodziewane efekty, możliwe do osiągnięcia w ich realizacji.

Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami jest dokumentem programowym, realizowanym w okresie czteroletnim w latach 2015-2019. Działania związane będą z ochroną środowiska kulturowego, wynikające z wykonywania statutowych obowiązków, realizowanych strategii, innych programów. Są to działania długoterminowe, wykraczające poza czteroletni horyzont czasowy.

Pozwalają one na wykonywanie bieżących zadań i tworzą podstawy do wykonywania zadań przyszłych, możliwych do realizacji w następnych Programach, konstruowanych na kolejne lata.

CEL PRIORYTETOWY 1: świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego

Lp.	Działanie	Podmiot współdziałający	Termin
1	Realizowanie zapisów dotyczących działalności inwestycyjnej na obszarach objętych ochroną określonych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego (głównie w zakresie charakteru i funkcji zabudowy - promocja kontynuacji i wdrażania tradycji budowlanej)	Prywatni inwestorzy Wydział Urbanistyki, Architektury i Budownictwa	2015-2018
2.	Ustanowienie społecznych opiekunów zabytków w ramach realizacji zadań własnych powiatu; prowadzenie listy społecznych opiekunów zabytków;	Mieszkańcy Powiatu, Wydział Oświaty, Kultury i Sportu	2015-2018
3.	Finansowanie prac remontowo – konserwatorskich przy obiektach zabytkowych z terenu powiatu	Wydział Oświaty, Kultury i Sportu; Wydział Planowania i Rozwoju	2015-2018
4.	Opracowanie planu systematycznych kontroli stanu utrzymania i sposobu użytkowania obiektów zabytkowych znajdujących się na terenie powiatu	Zespół powołany przez Zarząd	2015-2018
5.	Stworzenie oferty nieruchomości zabytkowych – do sprzedaży, dzierżawy osobom, które będą chciały sfinansować ich rewaloryzację, remont itd.	Wydział Gospodarki Nieruchomościami	2015-2018

CEL PRIORYTETOWY 2: popularyzacja i promocja dziedzictwa kulturowego regionu i edukacja na temat dziedzictwa kulturowego regionu.

Lp.	Działanie	Podmiot współdziałający	Termin
1.	Aktualizacja informacji o najcenniejszych zabytkach powiatu na stronie internetowej powiatu/gmin	Wydział Promocji; Wydział Oświaty, Kultury i Sportu	2015-2018
2.	Wprowadzenie problematyki ochrony dziedzictwa kulturowego do programu edukacji szkolnej, organizacja spotkań muzealnych, spacerów historycznych itp.	Szkoły, Muzeum Archeologiczno-Historyczne, Wojewódzki Konserwator Zabytków	2015- 2018
3.	Prowadzenie dokumentacji fotograficznej zabytków ruchomych i nieruchomych i krajobrazu kulturowego powiatu stargardzkiego	Pasjonaci fotografii, Stowarzyszenia i organizacje pozarządowe działające w zakresie ochrony zabytków i turystyki, Wydział Promocji	2015-2018
4.	Inicjowanie tworzenia nowych szlaków tematycznych i kulturowych i włączanie ich w sieć istniejących szlaków o zasięgu ponadregionalnym	Stowarzyszenia i organizacje pozarządowe działające w zakresie turystyki	2015-2018
5.	Organizowanie wycieczek studyjnych, prezentacja najcenniejszych obiektów zabytkowych, organizowanie konkursów związanych z tematyką zabytków w regionie	Szkoły, stowarzyszenia i organizacje pozarządowe działające w zakresie turystyki	2015-2018

CEL PRIORYTETOWY 3: wspieranie działań społeczności lokalnej na rzecz ochrony środowiska kulturowego oraz uzgadnianie działań z zakresu opieki nad zabytkami na terenie powiatu

Lp.	Działanie	Podmiot współdziałający	Termin
1.	Monitoring sporządzania gminnych ewidencji zabytków	JST, Wydział Oświaty, Kultury i Sportu	2015-2018
2.	Konsultacje z przedstawicielami gmin w celu wypracowania wspólnej polityki ochrony dziedzictwa kulturowego	JST Zespół powołany przez Zarząd	2015-2018
3.	Informowanie właścicieli i dysponentów obiektów zabytkowych z możliwością uzyskania dotacji i środków pozabudżetowych na określone zadania z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami	Właściciele zabytków, Wydział Oświaty, Kultury i Sportu, Wydział Planowania i Rozwoju	2015-2018
4.	Wspieranie inicjatyw powstawania pozarządowych organizacji wspierających ochronę środowiska kulturowego	Organizacje pozarządowe	2015-2018

10. Instrumentarium realizacji Programu Opieki nad Zabytkami Powiatu Stargardzkiego

Realizacja programu odbywać się będzie poprzez zespół działań władz powiatu na rzecz osiągnięcia celów w nim przyjętych. Samorząd ma oddziaływać na różne podmioty związane z obiektami zabytkowymi, w tym również na mieszkańców powiatu. Zakłada się, że w realizacji programu wykorzystane zostaną następujące grupy instrumentów:

Instrumenty prawne polegające na uwzględnianiu zapisów niniejszego Programu przy tworzeniu innych dokumentów prawa miejscowego, a w szczególności:

- dokumenty wydane przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Szczecinie wynikające z przepisów ustawowych,

- uchwały Rad Gmin;

Instrumenty finansowe polegające na finansowaniu wszelkich działań zawartych w Programie ze środków budżetu powiatu oraz ze środków zewnętrznych pozyskiwanych przez powiat.

Prace konserwatorskie przy obiektach należących do osób prywatnych, będą wymagały zaangażowania środków prywatnych;

Instrumenty społeczne polegające na edukacji i budzeniu świadomości potrzeby istnienia i ochrony dziedzictwa kulturowego w lokalnej społeczności oraz rozwijaniu współpracy z organizacjami pozarządowymi zajmującymi się ochroną dziedzictwa kulturowego;

Koordynacja i kontrola polegająca na gromadzeniu stale weryfikowanej i aktualizowanej wiedzy o stanie zachowania obiektów, prowadzonych prac remontowych i konserwatorskich oraz wyznaczeniu w ramach organizacyjnych Starostwa Powiatowego w Stargardzie Szczecińskim osoby koordynującej realizację poszczególnych zadań wynikających z ustaleń tego programu.

11. Zasady oceny realizacji Programu. Monitoring

Celem monitoringu jest zbieranie informacji dotyczących realizacji poszczególnych zadań Programu Ochrony Zabytków na każdym etapie jego wdrażania. Stanowi on podstawę oceny uzyskanych efektów oraz formułowania ewentualnych wytycznych i propozycji zmian dla kolejnych edycji Programu.

Proces monitorowania będzie polegał na przyglądaniu się zmianom, jakie zachodzą w wyniku realizacji danych zadań, na analizie zebranych danych i opracowaniu stosownych raportów oraz podejmowaniu inicjatyw warunkujących pozytywną ich realizację. Wskazane byłoby także rejestrowanie wszelkich uwag i postulatów zgłaszanych w trakcie realizacji programu przez mieszkańców, uczestników poszczególnych projektów.

Na podstawie zebranych informacji będzie można opracować dla potrzeb: Starosty, Rady Powiatu i Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków dwuletnie sprawozdania z realizacji programu oraz ocenę realizacji programu, sporządzaną w okresie czteroletnim.

Zakłada się, że ocenę taką sporządza Jednostka Koordynująca / wskazana lub powołana przez Starostę i przedstawia ją Staroście. Starosta przedstawia wyniki z realizacji programu Radzie Powiatu.

Lp.	Działanie	Wskaźnik poziomu realizacji	Pożądany efekt
1.	Realizowanie zapisów dotyczących działalności inwestycyjnych na obszarach objętych ochroną określonych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego (głównie w zakresie charakteru i funkcji zabudowy - promocja kontynuacji i wdrażania tradycji budowlanej)	Liczba wydanych decyzji	Pozytywne zmiany zachodzące w krajobrazie kulturowo-przyrodniczym
2.	Ustanowienie społecznych opiekunów zabytków w ramach realizacji zadań własnych powiatu; prowadzenie listy społecznych opiekunów zabytków	Liczba opiekunów społecznych	Monitorowanie stanu zagrożonych obiektów, poradnictwo i doradztwo oraz rozwiązywanie konkretnych problemów
3.	Finansowanie prac remontowo – konserwatorskich przy obiektach zabytkowych z terenu powiatu	Wartość finansowa wykonanych prac remontowo - konserwatorskich przy zabytkach oraz liczba obiektów poddanych ww. pracom	Przywrócenie świetności zabytkom, zabezpieczenie przed degradacją

4.	Opracowanie planu systematycznych kontroli stanu utrzymania i sposobu użytkowania obiektów zabytkowych znajdujących się na terenie powiatu	Opracowany plan	Możliwość zaplanowania środków na dotacje i remonty obiektów zabytkowych
5.	Aktualizacja informacji o zabytkach powiatu na stronie internetowej powiatu/gmin	Liczba informacji o zabytkach powiatu	Baza danych o dziedzictwie kulturowym
6.	Udostępnienie na stronie internetowej powiatu/gmin wojewódzkiej ewidencji zabytków	Udostępnienia i liczba aktualizacji	Poznanie i utrwalenie wiedzy o dziedzictwie kulturowym
7.	Tworzenie dokumentacji fotograficznej zabytków ruchomych i nieruchomych i krajobrazu kulturowego powiatu stargardzkiego	Liczba zdjęć dostępnych w bazie danych powiatu	Baza zdjęć do katalogu internetowego zabytków i wydawnictw
8.	Inicjowanie tworzenia nowych szlaków tematycznych i kulturowych i włączanie ich w sieć istniejących szlaków o zasięgu ponadregionalnym	Liczba nowych szlaków	Oferta usług turystycznych
9.	Organizowanie wycieczek studyjnych - prezentacja najcenniejszych obiektów zabytkowych, organizowanie konkursów związanych z tematyką zabytków w regionie	Liczba zorganizowanych wycieczek studyjnych, konkursów	Świadomość mieszkańców o bogactwie kulturowym powiatu. Wzmocnienie więzi z miejscem pochodzenia lub zamieszkania

10.	Monitoring sporządzania gminnych ewidencji zabytków	Liczba gmin posiadających gminną ewidencję zabytków	Rozpoznanie i weryfikacja zabytków
11.	Stworzenie oferty nieruchomości zabytkowych – do sprzedaży, dzierżawy osobom, które będą chciały sfinansować ich rewaloryzację, remont itd.	Liczba ofert	Poprawa stanu substancji zabytkowej
12.	Wprowadzenie problematyki ochrony dziedzictwa kulturowego do programu edukacji szkolnej, organizacja spotkań muzealnych, spacerów historycznych itp	Liczba zrealizowanych programów, wycieczek, spotkań	Wzmocnienie więzi z miejscem pochodzenia lub zamieszkania
13.	Informowanie właścicieli i dysponentów obiektów zabytkowych z możliwościami uzyskania dotacji i środków pozabudżetowych na określone zadania z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami	Wysokość uzyskanych dotacji na ochronę zabytków przez podmioty prywatne	Przywrócenie świetności zabytkom, zabezpieczenie przed degradacją

12. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, prócz określenia zasad i form ochrony i opieki nad zabytkami porusza także zagadnienia finansowania prac przy zabytkach z udziałem środków państwa. Pomoc finansową państwa mogą uzyskać prace prowadzone wyłącznie w obiektach wpisanych do rejestru zabytków.

Art. 71. ust. 2 wspomnianej ustawy określa, że sprawowanie opieki nad zabytkiem wpisanym do rejestru zabytków, w tym finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich, budowlanych dla obiektów, których właścicielem lub użytkownikiem jest samorząd, stanowi zadanie własne samorządu, jednak art. 73 mówi, że osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne posiadające tytuł prawny do zabytku mogą ubiegać się o dotacje celową z budżetu państwa lub samorządu terytorialnego na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku.

Dotacje takie przyznawane są przez:

- Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach Programów Operacyjnych;
- Wojewodę ze środków pozostających w dyspozycji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków właściwego dla terenu, na którym zlokalizowany jest obiekt zabytkowy wpisany do rejestru zabytków. Zaznaczyć przy tym należy niezależność tych źródeł finansowania,
- Jednostki Samorządu Terytorialnego

Kolejnym ze źródeł finansowania są:

- Fundusz Kościelny;
- Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej;
- Środki Unii Europejskiej.

Powiatowy Program Ochrony Zabytków zostanie realizowany w ramach możliwości finansowych Powiatu.

13. Wdrażanie Programu

Program wdrażany będzie przez Zarząd Powiatu Stargardzkiego. Wdrażanie odbywać się będzie przez Wydziały Starostwa, jednostki organizacyjne, przy współpracy z gminami, Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków w Szczecinie, właścicielami obiektów zabytkowych, organizacjami pozarządowymi, instytucjami dla których opieka nad zabytkami jest działalnością statutową, osobami fizycznymi i prawnymi.

Starosta zapewni:

- przepływ informacji pomiędzy jednostkami odpowiedzialnymi za realizację zadań,
- zorganizuje forum wymiany informacji i doświadczeń,
- określi zasady prowadzenia monitoringu wdrażania poszczególnych zadań,
- wykona ocenę stopnia realizacji celów programu i określi szczegółowe kryteria oceny realizacji po czterech latach wdrażania programu oraz w przedziałach częściowych /np. corocznych lub w okresie dwuletnim/.